

De schoolmeesters van Menaldumadeel in de loop der tijden.^a

Bij de aanvang van deze derde reeks schoolmeesters (die van Franekeradeel en Barradeel verschenen reeds in de *Franeker Courant*), moge hier, mede naar aanleiding van ontvangen correspondentie, waarvoor intussen hartelijk dank wordt gezegd, nog eens de bedoeling van deze artikelen worden uiteengezet. En dan beseffe men, dat het hier in de eerste plaats gaat om de oude schoolmeesters van vóór 1800, die nog nimmer systematisch opgezocht en gepubliceerd zijn. Slechts van een heel enkel dorp heeft een liefhebber dat eens gedaan. Nu geschiedt het systematisch van alle dorpen (en steden), althans voor zover de bewaard gebleven bronnen het toelaten. Ik mag wel zeggen, dat, wat er nog is aan kerkelijke archieven, wordt nagezocht. De bedoeling is, naamlijsten te geven, ongeveer als Romeins *Naamlijst van predikanten*. Met interessante bijzonderheden, gegevens omtrent salaris, aanstellingsbrieven e.d. worden zo mogelijk de lijsten iets leesbaarder gemaakt. In de tweede plaats worden de schoolmeesters of "Onderwijzers der Jeugd" zoals ze toen heetten, van 1800 tot ca. 1870 ook nog enigszins uitvoerig behandeld, aangezien deze gegevens nog niet voor ieder even gemakkelijk te vinden zijn en men ze soms nodig heeft bij schooljubilea e.d. De namen der hoofden van scholen van na ongeveer 1870 staan er slechts volledigheidshalve bij. Velen van hen leven nog en de gegevens over hen zijn in de betreffende dorpen gemakkelijk genoeg te verkrijgen. Het spreekt vanzelf, dat aan een opsomming der (hulp)-onderwijzers niet kon worden gedacht. Dat gaat best, wanneer men één bepaalde school onder handen heeft, maar van alle scholen zou het een onbegonnen werk zijn.

Zie over de toestand van het schoolwezen en van de schoolmeesters in Friesland in de 17e en 18e eeuw in 't algemeen, hetgeen ik ter inleiding van deze artikelen-reeks bij "Franekeradeel" schreef. We beginnen dan nu dadelijk met de dorpen van Menaldumadeel in alfabetische volgorde na te gaan.

1. Beetgum.

In het Recesboek A 2 van Menaldumadeel komt te Beetgum op 2 mei 1587 voor: Claeske, mr. Gerrijt Minnes weduwe. Het is echter niet zeker, of deze "mr." wel een schoolmeester was. Barbiers (toen: chirurgijns) worden ook "meester" genoemd Vanaf 1599 zijn hier kerkvoogdij-rekeningen bewaard gebleven.^b Dan vinden we hier mr. Frans Gerrijts "scholmeijster"; begin 1600 was hij hier nog.^c

In nov. 1600 is evenwel mr. Dirck Sijthies (= Sijtzes) "scholmeester" tot Beetgum.^d Hij komt hier voor tot 1607. Het traktement kwam uit schoolland, met een toelage van de kerk van 10 gg. of 14 c.g. per jaar. In okt. 1605 waren Wolter schoolmeester en Syouck Folckerts echtelieden te Beetgum.^e Op 1 mei 1612 was mr. Dirck Sijthien ontvanger te Beetgum.^f

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 24 maart 1939.
b Schwartzenberg-Archief.
c Menaldumadeel A5.
d Kerkvoogdij-rekeningen, Archief Schwartzenberg (RAF Ryksargyf Friesland), port. 24.
e Leeuwarderadeel M 10, fol. 123°.
f Hypotheekboek N 2, Reg. 23 juni 1619.

In 1607 komt echter mr. Hendrik Oldenneel; hij wordt gehaald van Cornjum en was daar blijkbaar ook schoolmeester. De kerkelijke toelage wordt met 12 c.g. verhoogd; dus 26 c.g. Hij komt hier voor tot ongeveer 1621.^a

In mei 1621 kwam mr. Diuert Iskys of Eskes als schoolmeester. (Mogelijk kwam hij van Winsum, zie ook Holwerd.) Hij was hier tot april 1624. In mei 1624 kwam mr. Henrick Weytzius als schoolmeester van Rinsumageest. Het traktement kwam uit landerijen, benevens 40 c.g. 's jaars uit de kerkbeurs. Hij bediende de school te Beetgum tot mei 1628.^b

In 1628 kwam mr. Jurien Jans, schoolmeester van Ried. In een stuk^c wordt hij Jurjen Jansz. Ipendam genoemd. In 1629 was zijn vrouw Sara Jarichsdr.; haar broer Willem Jarichs was predikant te St. Johannesga.^d In 1635 was Jurjen Jans nog schoolmeester te Beetgum.^e

Meester Jurien Jans wordt ook "organist" genoemd; hij vertrok in het voorjaar van 1636 naar Bolsward, waar hij organist werd en misschien ook schoolmeester. Zijn zoon Jarich Juriens Ipendam werd later organist te Sneek; een andere zoon, Petrus Ipendam, werd predikant te Warns. De Ipendams vormden een gehele familie van schoolmeesters en organisten.

De nieuwe schoolmeester was mr. Thomas de Buicquois. In het archief Schwartzenberg (port. 23), vinden we zijn akte van benoeming, gedateerd 27 april 1636; hij trad op 1 mei in functie. Hij stond hier evenwel maar kort, genoot volgens de kerkvoogdij-rekeningen slechts ½ jaar "pencie" (= traktement), dus tot nov. 1636. Blijkbaar heeft hij toen voor zijn ambt bedankt. In 1843 en later vinden we hem te Ferwerd als *notaris publicus*. Op 5 dec. 1665 was hij hier nog als zodanig.^f Hij ligt te Ferwerd begraven.

En dan is hier volgens de kerkvoogdij-rekeningen, van ongeveer nov. 1636 tot ongeveer mei 1637 mr. Gijsbert. Nog in 1636 wordt 4 gld. 6 st. betaald aan Sijbren Taeckes "van den mr. Gijsbert te halen." Jammer genoeg staat er niet bij, waar vandaan, Weldra krijgt mr. Gijsbert 7 gl. 14 st. voor "olij tot den clock, besemen (=voor kerkschoonmaak) en schoolpenningen van arme kinderen." In mei 1637 ontving hij 20 gl. van ½ jaar pencie. De vraag doet zich voor: is deze mr. Gijsbert ook Gijsbert Jacobs geweest? Deze bekende Friese dichter was schoolmeester te Witmarsum tot 15 mei 1635. In aug. 1637 was hij schoolmeester te Bolsward; waar hij in die tussengelegen twee jaren gezeten heeft, is nog nimmer aan 't licht gekomen. Ik meen nu, dat hij van nov. 1636 tot ca. mei 1637 te Beetgum gestaan heeft en toen naar Bolsward is vertrokken, waar hij in elk geval in aug 1637 was. De vraag blijft thans nog open: waar was hij van 15 mei 1635 tot nov. 1636? Ongetwijfeld in de buurt van Leeuwarden, nu door de onderzoekingen van dr. D. Kalma is komen vast te staan, dat zijn vrouw Sijke Salves, met wie hij omstreeks okt. 1636 trouwde, van Leeuwarden kwam.^g Het is echter nog niet bekend, waar.

Omstreeks mei 1637 kwam mr. Willem Meynerts, die in mei 1638 één jaar pencie ontving.^h Sedert 1645 zijn de doop-, trouw- en lidmatenboeken van Beetgum bewaard gebleven. In de

-
- a Archief Schwartzenberg.
b Archief Schwartzenberg, port. 23.
c Prov. Bibl. Friesland, Ms. 1092.
d Harlingen P 10; 15 juli 1629; mededeling van de heer D. Osinga, genealoog.
e Rek. Consumptien 1635.
f EEE 3, fol. 307.
g D. Kalma, *Gysbert Japiks* (diss. 1938), p. 36.
h Archief Schwartzenberg, port. 24.

lidmatenlijst van 1845 lezen we dan ook: Willem Meynerts, schoolmeester "en Antie Willems sijn wijf." Ze zijn op 1 mei 1647 vertrokken "nae Belkum." Het traktement kwam uit huur van landerijen en een toelage van *f* 40 van de kerk; totaal met de schoolpenningen ongeveer *f* 215 per jaar.^a

Zijn opvolger vinden we nu eens als mr. Baucke Agrippa of soms Agrippius, dan weer als mr. Baucke Jeltis aangeduid. Op 24 maart 1650 werd hier gedoopt "mr. Baucke Jeltis schooldienaers soontje Abraham". Hij komt hier voor van mei 1647 tot mei 1655, ofschoon hem op 18 dec. 1648 de dienst van de school en de "huysinge" was opgezegd.^b

In mei 1655 kwam mr. Reinier Jansz., schooldienaar, met attestatie van Sybrandeburen, met Antie Hendrix "sijn wijf." Op 11 mei 1660 tekent Reiner Jans, schooldienaar te Beetgum, als getuige nog een koopakte.^c In datzelfde jaar is hij hier overleden. Wobbe Romckes nam van nov. 1660 tot 27 febr. 1661 de kerkdienst waar, en waarschijnlijk ook wel de schooldienst, daar hij ergens mr. Wobbe genoemd wordt. Hij woonde hier reeds langer; in 1650 werd hij genoemd als lidmaat.

Op 27 febr. 1661 kwam mr. Lenert Harmens, schoolmeester en dorprechter, met attestatie van Leeuwarden, met zijn vrouw Saeckjen Douwes. In 1667 zijn ze vertrokken; er staat niet bij, waar naar toe.

Omstr. 1 jan. 1668 kwam mr. Gerrijt Gerrijts hier als schoolmeester; op 24 sept. 1668 was hij hier nog. In febr. 1669 evenwel was mr. Sikke Gerrits Ursinga school- en kerkdienaar te Beetgum. Hij was in 1665 als Sixtus Orsinga, theologisch student aan de Franeker universiteit, getrouwd met Berbera Hendricx; beiden wonende op de Heregracht te Franeker.^d Op 9 febr. 1668 werd te Beetgum gedoopt: Gerrijt, zoon van mr. Sixtus Ursinga. Op 11 maart 1670 werd zijn huisvrouw Berber Hendrix aangenomen tot lidmaat. Zijn dochter Dieuwke, hier op 24 maart 1672 gedoopt, trouwde in 1697 met ds. Wigbold Muilman, predikant te Sint Annaparochie. De meester, die een zoon was van de Harlinger vroedschap Gerrit Ursinga, is hier in het voorjaar van 1674 overleden.

Allerheiligen 1674 kwam mr. Pijtter Luijtiens van Engelum. Behalve schoolmeester, was hij ook dorprechter, Zijn vrouw heette Wobbel Attesdr. Hun zoons Atte en Yme zijn hier op resp. 26 okt. 1679 en 14 juli 1689 gedoopt. Meester Pieter overleed in 1692.

In febr. 1693 was mr. Sjoerd Taekes schoolmeester en dorprechter te Beetgum. Hij trouwde hier op 28 mei van dat jaar met Trijntie Sekema. Hij komt hier nog voor in juli 1697, doch vertrok spoedig daarna naar Holwerd, waar hij ook schoolmeester werd.^e

Allerheiligen 1697 kwam mr. Jelle Schram, die in aug. 1699 met Beijtske Roelofs, zijn huisvrouw, tot lidmaat werden aangenomen op belijdenis des geloofs. Soms heet hij Gellius J. Schram, eenmaal zelfs Gellius J. Schrameeridis! Hij was er ook organist bij, ca. 1730 zeker reeds. Na al de wisselingen, die de Beetgumer school had gekend, bleef mr. Jelle de school meer dan een halve eeuw trouw. In hoge ouderdom is hij hier in 1755 overleden. Zijn zoon Johannes Schram werd hier lidmaat in 1727 en was hier in 1739 nog. Een andere zoon, Regnerus Schram,

---

a Archief Schwartzenberg, port. 23.

b Recesboek Menaldumadeel A 15.

c Archief Schwartzenberg, port. 32.

d Gerechtelijke Huwelijks Procl. Franeker 1² (2 sept. 1665).

e Classis Acta 1695.

is hier op 20 mei 1703 gedoopt en werd in 1726 schoolmeester te Schingen.

Op 25 okt. 1755 kwam met attestatie van Sint Jacobiparochie: Gerrit Jochums, schoolmeester en organist. Hij is echter spoedig "met attestatie weder vertrokken." Ik vermoed naar IJlst, waar we in 1757-1765 een schoolmeester Gerrit Jochums Reitsma vinden.

In dec. 1756 krijgen we te Beetgum mr. Willem Jelles Dijkstra, schoolmeester, organist en dorprechter.^a Hij trouwde hier op 6 jan. 1757 met Geertje Heerkes; "beide van Dronrijp" staat er. Op 26 april 1761 werd Willem Dijkstra, schoolmeester en organist, aangenomen op belijdenis des geloofs tot lidmaat. Op 3 maart 1761 werd zijn zoontje Heerke geboren, die korte tijd later overleed. We hebben hier weer met een echte schoolmeestersfamilie te doen. Hun zoons Pieter, Heerke en Tetman waren resp. schoolmeester te Beetgum, Berlikum en Wier, en zijn hier resp. geboren op 7 okt. 1770, 13 jan. 1781 en 25 febr. 1777. (Er was ook nog een Jelle, geboren op 2 aug. 1768.) Mr. Willem Dijkstra bekleedde het ambt tot 1791.

In dat jaar werd hij opgevolgd door zijn zoon mr. Pieter Willems Dijkstra, ook schoolmeester, organist en dorprechter. Hij trouwde hier op 27 juli 1794 met Siedske Luitjes (later Terpstra) van Menaldum. Zij was geboren op 27 aug. 1777 te Menaldum als dochter van wijlen Luitje Joukes en Lijsbeth Abes. Zij werd pas op 23 maart 1800 te Beetgum gedoopt. (Haar broer Jouke Luizens Terpstra trouwde in 1815 met Akke Sjoerds van Loon van Vrouwenparochie. Ze waren echtelieden bij Beetgum.) Hun zoon Willem Pieters Dijkstra werd hier geboren op 23 juni 1812. (Een eerdere Willem, geboren 10 april 1796, is jong overleden.)

Ofschoon bij de nieuwe onderwijswetten de vier "rangen" werden ingesteld, heeft hij geen dezer rangen verworven. Op een "algemene akte van toelating," gelijk volgens de wet van 1806 aan alle in functie zijnde schoolmeesters werd uitgereikt, kon hij zijn post blijven bekleden. Hij was tot 1806 ook collecteur of gaarder van enige belastingen. Dat hield toen op, doch na de inlijving van ons land bij Frankrijk werd hij in 1812 debitant in tabak. (De tabakshandel was staatszaak; Napoleon noemde men de "grote koopman in tabak"; een zeer voordelig zaakje.) De pret duurde echter niet lang; nov. 1813 bracht Neêrlands herstel en hier tevens het einde der tabaksregie. Op 2 nov. 1818 is mr. Pieter overleden, oud 48 jaar. De schoolopziener van het 1e district noemde zijn onderwijs "matig".^b

De school werd nu provisioneel waargenomen door Tjebbe Jans Feenstra, die de 3e rang bezat, en in nov. 1819 definitief werd aangesteld. In juli 1822 behaalde hij nog de 2e rang. Zijn vrouw was Grietje Pieters Meijer. Het traktement bedroeg in 1819: f 200 van de kerk, plus schoolpenningen (1 schelling per ¼ jaar per leerling) en vrije woning. Meester Feenstra is op 27 febr. 1824 "in den bloei der jaren" overleden. In de lijst *Extract uit de Schriftelijke Opgaven der Leden van de Provinciale Commissie van Onderwijs*, [de 9 schoolopzieners] omtrent de *moraliteit en den ijver der Onderwijzers*, gegevens, waarmee de heren schoolopzieners elkaar geriefden, worden zijn gedrag en vlijt beide "goed" genoemd, zonder verdere opmerkingen. Sjoerd Kiestra, ondermeester te Berlikum, nam in 1824 de school provisioneel waar. Van 1826 tot zijn dood in 1862 was hij onderwijzer te Sexbierum. Op 5 nov. 1824 kwam Sipke Posthumus; hij was ondermeester te Leeuwarden en bezat de 3e rang. In de herfst van 1826 heeft hij voor zijn betrekking bedankt.

---

a Archief Schwartzenberg port. 32.

b Ryksargyf Friesland.

De school werd toen provisioneel waargenomen door Taede Dijkstra, die in maart 1827 een vaste aanstelling kreeg. Hij was geboren in 1806 en trouwde op 27 okt. 1827 met H. Hazelhof. Hij bezat de 3e rang en is hier in febr. 1858 overleden. Het aantal leerlingen, in 1817 slechts een 40, was in 1846 gestegen tot 125 ('s winters 145). In 1824 werden de onderwijzerstraktementen in Menaldumadeel met *f* 30 verhoogd en kregen Menaldum, Berlikum en Dronrijp *f* 150 voor een ondermeester. In 1846 vinden we te Beetgum als zodanig Douwe Alles Lapstra, in 1858 Uiltje Bakker, die tijdelijk hoofdonderwijzer werd.

Op 1 juni 1858 werd Petrus M. van der Maën, van Bayum benoemd; hij trad op 1 juli in functie. In 1837 was een nieuwe school te Beetgumermolen gebouwd; tot die tijd was de school in de Kerkeburen te Beetgum geweest, aan de Oostzijde van de kerk; de latere kerkvoogdij-woningen. Op 26 juli 1865 werd voor ruim *f*5200 aanbesteed: het afbreken van de oude en het bouwen van een nieuwe school te Beetgum. De tegenwoordige school te Beetgumermolen verrees in 1866, en is op 28 mei van dat jaar in gebruik genomen.^a In 1882 werd de school uitgebreid met twee lokalen.

Meester Van der Maën heeft zich ook naam verworven als landbouwonderwijzer. Hij ging in 1902 met pensioen en overleed op 15 sept. 1906 te Beetgum, oud 71 jaar, weduwnaar van Hijlkje Groeneveld.

Op 1 juni 1902 werd Eilof Dantuma hoofd van deze school. (Hij was reeds op 18 maart benoemd.) Hij was eerder onderwijzer te Drachten en hoofd te Baard geweest. Op 16 sept. 1933 ging hij met pensioen te Leeuwarden (Huizum) wonen. Hij is daar op 17 nov. 1940 overleden. Sedert 16 sept. 1933 was C.J. Tamsma, van Boksum, hoofd van de school te Beetgum. In okt. 1946 verkreeg hij eervol ontslag en op 1 april 1947 ging hij met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door J.G.M. van Esveld van Sint Annaparochie (Oosthoek). Een nieuwe openbare lagere school is te Beetgumermolen gebouwd aan de Menaldumerweg en op 4 jan. 1955 ingewijd; totale bouwkosten *f* 200.000.

Bijzonder onderwijs

De familie Schwartzenberg te Beetgum had een eigen "paedagogus". In okt. 1646 werd aangenomen als lidmaat: Christianus Heydelman, "paedagogus" van de heer Schwartzenberg. In okt. 1746 was Johannes Gerhardi à Besten "praeceptor" van jonkheer Schwartzenberg. Hij vertrok in okt. 1748 naar Franeker. Hij werd toen opgevolgd door Johan Hendrik Andreae.

In juni 1887 werd de school voor christelijk nationaal onderwijs van Marssum naar Beetgumermolen verplaatst. Hoofd van deze school was en bleef F. Zijlstra. Hij werd in nov. 1892 benoemd tot hoofd van de school te San Louis Vallei (Colorado USA). In 1894 keerde hij echter weer terug en werd onderwijzer te Leeuwarden.

Omstreeks 1 jan. 1893 kwam Jan Alberts van Wanswerd. Hij was geboren te Groningen op 6 juli 1853. In 1909 werd de tegenwoordige school gebouwd. Hij ging op 1 okt. 1921 met pensioen en is op 1 mei 1939 te Leeuwarden overleden, bijna 86 jaar oud. Hij was sedert 1924 weduwnaar van Antje Lutjeboer.

---

a Hartelijk dank aan collega Tamsma voor deze inlichtingen.

In 1921 werd D. de Vries van Gauw benoemd tot hoofd van deze school. Op 1 okt. 1931 werd hij hoofd van de christelijke landbouwschool te Franeker. In dec. 1931 werd Johannes Veninga, onderwijzer te Coevorden zijn opvolger in Beetgum.

In de jaren vijftig van de twintigste eeuw werd te Beetgumermolen een lagere landbouwschool geopend.

2. Berlikum.^a

Daar de doop-, trouw- en lidmatenboeken van dit belangrijke dorp van voor 1772 alle verloren zijn geraakt en ook de kerkvoogdij-rekenboeken slechts vanaf 1757 bewaard gebleven zijn, is het ondoenlijk een enigszins volledige lijst der schoolmeesters van Berlikum te geven en moeten we ons bepalen tot een reeks fragmentarische mededelingen omtrent de schoolmeesters, die we zo hier en daar vonden.

In sept. 1592 ontving Everardus Jelly Bornensis "schoolmeester tot Berlickum" 40 c.g. wegens ½ jaar pencie, lezen we in het Ordonnantieboek van Gedeputeerde Staten. Hierin werden verantwoord de betalingen (pensioenen, enz.), die voortvloeiden uit de secularisatie der kloostergoederen in 1580. Het vermoeden ligt dan ook voor de hand, dat mr. Everardus voor 1580 kloosterling is geweest, toen tot de Hervorming is overgegaan en tot schoolmeester werd aangesteld. Hij moet spoedig na sept. 1592 overleden zijn, daar deze post niet weer voorkomt. In jan. 1604 is sprake van Jan Goeris, "de soon van den schoolmeester tot Berlecum".^b Hieruit volgt, dat hier toen een mr. Goeris (= Joris) .... schoolmeester was. Inderdaad was in dec. 1604 mr. Gooris "schoolmeester tot Belckum". Hoe lang hij hier gestaan heeft, is mij niet gebleken, maar op 7 mei 1621 was ene Goris Cornelis alhier getuige bij een akte.^c

In de rekenboeken van deze jaren ontmoet men gedurig mr. Frans Jansz. te Berlikum; hij treedt op als procureur-postulant voor het Nedergerecht (in 1586 reeds). Tussen mei 1605 en mei 1617 was hij hier zeker.^d Op 9 nov. 1612 was hij ontvanger en dorprechter in "Belcum" en in aug. 1622 was mr. Frans Jansen, organist "tot Belckum".^e Ook in 1621 was mr. Frans Jans organist te Berlikum; hij was toen tevens kerkvoogd.^f Hieruit blijkt, dat de kerk van Berlikum toen reeds een orgel had. Nergens evenwel vond ik hem bepaald "schoolmeester" genoemd; hij komt hier in 1624 nog voor.

In juni 1625 was mr. Pieter Daniëls schoolmeester te Berlikum.^g In juli 1631 ontving hij de schoolpenningen.^h De bevestiging hiervan vond ik in het Authorisatieboek van Dokkum op 24 maart 1634: Pieter Daniëls schoolmeester te Berlikum. Volgens ds. P. Nota (ca. 1780) - en hij kon het weten, want hij had de doop- en trouwboeken nog - was het een "Stelma" en is er nog

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 31 maart 1939.

b Register Ged. Staten G.a.2.

c Hypotheekboek Het Bildt 11-5-1621.

d Romein, *Naamlijst van predikanten*, dl. I, p. 89 noot 2.

e Recesboek van Het Bildt; Barradeel B 2 (1622).

f Barradeel Q 4.

g Menaldumadeel I 9, fol. 57.

h Menaldumadeel I 13, fol. 299.

een Paulus Stelma op gevolgd. (Zie verder Paulus Jochums Stelma.) (Op 18 sept. 1695 zijn te Winsum getrouwd: Pijter Daniëls van Belkum en Trijntie Saakes van Winsum. Mogelijk was dit zijn kleinzoon?)

Op 1 mei 1647 vertrokken mr. Willem Meijnerts, schoolmeester te Beetgum, en zijn vrouw Antie Willems, naar Berlikum. Hij zal hier ook zeker schoolmeester geweest zijn, benevens organist. Vooral het orgel heeft hem blijkbaar aangetrokken. In de kerkvoogdij-rekeningen van Wartena vinden we: "31 Aug. 1655 bet. aan mr. Wijllem Oerwerckmaecker van Belcum 4-10 van het Oerwerck te maecken, verteringen en arbeidsloon." Hij was dus ook uurwerkmaker. In de kerkvoogdij-rekeningen van Tzummarum van 1662 vinden we: "Bet. 2 gl. 10 stvs. aan mr. Willem Meynerts; ter saacke het halve jaergelt wegens toezicht op het orgel in onze kerk voor het jaar 1662, waaraf diaconen d' ander helfte betalen." Dit herhaalt zich alle jaren tot 1666; afwisselend wordt hij "orgelmaker" of "organist" tot Berlikum genoemd. Ook in de kerkvoogdij-rekeningen van Roordahuizum e.a. vond ik hem als zodanig. Het spreekt vanzelf, dat hij, nu het orgelstemmen of -bouwen hem dikwijls van huis riep, geen schoolmeester kon blijven.

Tegen 1664 vertrekt uit Lemmer de schoolmeester Paulus Jochems Stelma met zijn vrouw Beero Goyckensdr. naar Berlikum. Hij was tevens organist. Wegens het ontbreken van lidmaten- en doopboeken is al weer niet met zekerheid te zeggen, hoe lang hij hier de school bediend heeft. Op 20 juni 1667 was mr. Govert Eelckes Adama "schooldienaer tot Belcum".^a Hij was omstreeks 1652 te Stiens. Op 29 aug. 1666 tekende mr. Govert Eelckes als getuige een testament te Berlikum.^b

Op 29 febr. 1676 was mr. Cornelis Gelly (= Jelles) hier als schoolmeester.^c In 1676 kochten hij en zijn vrouw Theuntie Pieters de Fries een huis. In sept. 1677 was hij hier nog en ook op 22 okt. 1681 was mr. Cornelis Jelles schoolmeester te Berlikum.^d Nu vertrok er in 1667 een schoolmeester Cornelis Gelly uit Britsum; daar ik hem nergens anders gevonden heb, kan hij toen al best te Berlikum gekomen zijn. Hij stond hier vele jaren; komt in 1715 nog voor als dorprechter. Het was in die tijd geen zeldzaamheid, dat een schoolmeester een halve eeuw in functie bleef! Op 21 juli 1669 werd mr. Cornelis Jeltens "schooldienaer tot Belcum" *veniam aetatis* gegund door het Hof van Friesland.^e Op 11 maart 1693 en 25 nov. 1709 was Cornelius Gelly dorprechter en schoolmeester te Berlikum. Ook op 16 mei 1713 en 1 maart 1714 werd hij nog genoemd als dorprechter alhier.

In deze jaren woonde te Berlikum de orgelmaker Harmen Jans, die tevens organist was en steeds "mr." wordt genoemd. Hij had bijv. het onderhoud van het orgel te Tzummarum reeds in 1687 (direct na mr. Willem Meijnerts) en heet in 1668 "organist en orgelmaker tot Belcum". In 1681 levert hij een orgel in de kerk te Beers, in 1677 dat te Boksum. Ook andere kerkorgels zijn door hem gebouwd. Sedert 1680 is zijn zoon Jan Harmens ook in de zaak. Toch komt de vader in 1690 nog voor; sedert 1691 evenwel uitsluitend mr. Jan Harmens, organist en orgelmaker te Berlikum, tot 1720, toen hij overleden is. Het is mij niet gebleken, dat ze ook schoolmeester geweest zijn. (Op 29 jan. 1715 zijn te Franeker getrouwd: Harmen Jansen van Berlikum (thans te

---

a Menaldumadeel I 26, fol. 353.

b Testamenten EEE 3, fol. 353.

c Menaldumadeel A 18.

d Leeuwarderadeel L 2.

e Hof CCC 4.

Franeker woonachtig) en Geeltie Cornelis van Franeker.^a Hij was waarschijnlijk een zoon van de orgelmaker Jan Harmens?)

De nieuwe schoolmeester, hier omstreeks 1715 gekomen, was Yme Wiltjes, tevens dorprechter. Hij was een zoon van de Engelumer meester Wiltje Sijmens. Het traktement te Berlikum bedroeg 136 c.g. als schoolmeester en 65 c.g. als organist. Na de dood van Jan Harmens zijn de schoolmeesters tevens organist geweest; toen ontvingen ze dus 201 c.g., benevens de schoolgelden en vrije woning. In mei 1721 was mr. Yme Wiltjes ook diaken.^b Mr. Yme is hier vóór 20 sept. 1742 overleden.

Op 18 okt. 1742 werd tot schoolmeester "gecoren" mr. Andries Jacobs van Engelum. Hij was hier in 1744 nog, doch is niet lang daarna overleden of vertrokken. Want in 1746 vinden we te Berlikum mr. Sijtze Annes Ypeij als schoolmeester, dorprechter en organist. Hij was op 6 nov. 1725 te Hogebeintum geboren als zoon van de schoolmeester Anne Ypeij aldaar. Hij trouwde met Dieuwke Foppes Wiegersma, de zuster van zijn Engelumer collega. In 1773 is te Berlikum een nieuwe school en kosterij-huizinge gesticht. Jetze Meinerts kocht de oude "schoolehuizinge" voor 356 gulden. De nieuwe school was op 28 dec. 1772 aanbesteed en voor 1150 gulden gegund aan Jurjen Okkes, mr. metselaar te Harlingen; daarbij kwam nog het verven. Dirk Embderveld, mr. hardhouwer te Leeuwarden, maakte een gedenksteen in de gevel der nieuwe scholehuizinge, met wapen, inscriptie en loofwerk, voor 37 gulden 8 stuivers.^c Is die steen ook nog aanwezig? De oude school stond bij de kerk; thans consistorie. Ook mr. Ypey heeft meer dan een halve eeuw de plak gezwaard. Hij is tussen 12 nov. 1800 en 12 mei 1801 overleden. Hij was de laatste 11 jaren geen dorprechter meer; wel dorpsontvanger.

Op 12 mei 1801 kwam mr. Heerke Willems Dijkstra, schoolmeester en organist, van Boksum. Hij was de zoon van de Beetgumer meester en daar op 13 jan. 1781 geboren. Hij was op 14 sept. 1800 te Boksum getrouwd met IJttie Hendriks. Het traktement was nog steeds 201 c.g., terwijl de schoolpenningen in zo'n groot dorp heel wat opbrachten. Dan had de meester de voordelige gaarders- of collecteurspost, die ook 'n f 200 in het laadje bracht; ook had hij nog de huur van een kamp schoolland.

Bij de invoering van de nieuwe schoolwetten legde hij zich op de studie toe, zeurde niet eerst met 4e en 3e rang, doch haalde op 18 okt. 1810 direct de 2e rang, een bevoegdheid, die later gelijkgesteld werd met de hoofdakte. In de zomer van 1819 werd Reinder Iemes Toutenburg, ondermeester te Huizum, aangesteld als ondermeester te Berlikum. In 1824 werd mr. Dijkstra door het gemeentebestuur f 150 toegestaan voor een ondermeester, evenals in Menaldum en Dronrijp ook. In Berlikum werd toen Sjoerd Kiestra, provisioneel te Beetgum, aangesteld als ondermeester. In 1830 werd er een nieuwe school gebouwd. Het aantal leerlingen bedroeg in 1817 105, in 1846 152 à 171. In sept. 1842 overleed K.D. Sijbesma, laatst onderwijzer te Berlikum. In 1846 was Klaas Alberts Wetterauw ondermeester; hij bezat ook de 2e rang. In de "Bijdragen" van 1851 (een van regeringswege van 1800-1870 uitgegeven tijdschrift voor Onderwijs en Opvoeding) lezen we: "Deze verdienstelijke onderwijzer kreeg op zijn verzoek eervol ontslag, nadat hij deze post ongeveer 50 jaar op eene voorbeeldige en lofwaardige wijze

---

a Trouwboek Franeker.
b Schwartzenberg-archief.
c Kerkvoogdij-rekeningen.

heeft waargenomen, doch nu, wegens lichaamszwakte, niet langer bekleeden kan." Heerke Willems Dijkstra is op 5 sept. 1859 overleden. Hij was ook 40 jaar percepteur (rijksontvanger) geweest.

Op 16 april 1851 werd het vergelijkend examen gehouden te Berlikum. Op 18 aug. 1851 kwam Romke M. van Reenen, van Marssum, die ook de 2e rang bezat. Zijn vrouw heette G.I. Visser. Op 30 maart 1851 kregen zij te Marssum een dochter en op 8 nov. 1853 werd te Berlikum een zoon geboren. Het inkomen bestond in 1851 uit: de opbrengst van 95 vierkante roeden en 90 vierkante ellen (95.9 are) bouwland, benevens een vast traktement van *f* 201 van de kerk en de schoolgelden van 140 à 150 leerlingen (ca. *f* 154 per jaar) en een vrije woning. In 1858 was Gatze Bijlsma ondermeester; in 1861 werd hij hoofd te Beers. In 1864 werd Reinder van der Schaaf, geboren op 4 dec. 1843, benoemd als ondermeester. In 1865 werd een nieuwe school gesticht aan de Achterweg; tot die tijd was de school bij de kerk.

Meester Van Reenen stierf zeer onverwacht op 5 maart 1865 op 39-jarige leeftijd aan een bloedspuwing. Hij liet een weduwe G. Visser met 6 jonge kinderen na. Zij waren 16½ jaar getrouwd geweest. De *Leeuwarder Courant* van 14 maart bevat een verslag van de begrafenis. De leden van het zangkoor droegen de kist; de belangstelling was groot.

Op 26 juli 1865 werd aanbesteed: het afbreken van de oude school en het bouwen van een onderwijswoning te Berlikum. Het vergelijkend examen werd gehouden op 1 mei 1865 in de herberg van S.E. Schiphof te Berlikum. Op 30 mei 1865 werd benoemd Jan Hendrik Groenewold, van Drogeham, die op 11 juli in functie trad. (Tot 16 jan. 1860 was hij als hulponderwijzer te Leek werkzaam geweest; op die dag werd hij aangesteld als schoolhoofd te Eext.) Hij was te Berlikum ook weer organist en is dat ook na zijn pensionering in 1904 gebleven. Tot in zijn hoge ouderdom gaf hij de Berlikumer jeugd muzieklessen. Het strijkorkest "Groenewold" houdt zijn naam in ere. Zijn echtgenote Marchien Jobing overleed op 9 juli 1906. Hij is zelf overleden op 24 aug. 1920 in de ouderdom van 81 jaar en 5 maanden. Bij raadsbesluit van 1 okt. 1868 werd de hulponderwijzer Bauke Dijkstra te Berlikum op zijn verzoek eervol ontslag verleend met een gratificatie van *f* 200. Op 27 nov. 1873 werd R.A. Schilderman van Nijega (Sm.) benoemd als hulponderwijzer.

Op 1 sept. 1904 kwam Johannes Veninga, van Achlum. Hij was geboren in 1870; op 5 nov. 1888 werd hij onderwijzer te Mantgum, op 1 aug. 1894 te Beetgum en op 1 jan. 1902 werd hij hoofd van de school te Achlum. In 1909 werd te Berlikum, na afbraak van de oude school, op dezelfde plaats een nieuwe gebouwd; het schoolhuis daarbij was reeds in 1908 verrezen. Het schoolhuis in de buurt werd toen verkocht (werd bakkerij). Hij is op 1 nov. 1934 gepensionneerd en overleed reeds op 1 april 1938 te Leeuwarden, oud 68 jaar. Hij was seder 2 jan. 1934 weduwnaar van Jeltje Hoogterp. Hij is te Berlikum begraven.

Sedert 1 nov. 1934 stond O. de Boer, van Engelum, aan het hoofd van deze school. Op 1 okt. 1944 werd hij leraar RLWS te Leeuwarden. In 1945 werd hij opgevolgd door J. Okkinga van Baard. Hij was in 1904 te Wijnaldum geboren. In sept. 1946 werd hij lid van Gedeputeerde Staten van Friesland. Hij werd op 1 okt. 1946 opgevolgd door P. Landman, onderwijzer en tijdelijk hoofd aan school III te Drachten. In april 1950 werd hij hoofd van een school te Leeuwarden. In mei van dat jaar werd hij te Berlikum opgevolgd door G. Jensma van Baard. In 1954 was hij hier nog als hoofd van de school.

Bijzonder onderwijs

Reeds op 15 dec. 1868 werd hier een school voor christelijk nationaal onderwijs opgericht, waartoe een timmershuur in de hoofdstraat was aangekocht en in orde gebracht. Eerste hoofd was J. Kassies, van Nijverdal, die echter binnen een jaar weer vertrok.

In 1869 kwam G. Broekstra, wiens broer H. Broekstra het eerste hoofd der bijzondere school te Stiens is geweest. In zijn tijd steeg het aantal leerlingen van 48 tot 200. In 1879 vertrok hij naar Delfzijl. (Hij herdacht daar begin mei 1914 zijn 50-jarig onderwijsjubileum en is in 1923 overleden.)

Zijn opvolger, P. Kurpershoek van Emmen, vertrok reeds op 30 okt. 1883 naar Nieuwveen (ZH). Nadat men viermaal een bedankje had gehad en de school 7 maanden vacant was geweest met K. Gaasterland als tijdelijk hoofd, kwam op 2 juni 1884 S. Hempenius van Holwerd. Hij was eerder onderwijzer te Sint Annaparochie en IJlst. In 1887 vertrok hij naar Zwammerdam. (Hij herdacht op 1 juli 1914 als onderwijzer te Dordrecht zijn 40-jarig onderwijsjubileum.)

De intussen ingetreden doleantie bracht moeilijkheden omtrent de richting van het te benoemen hoofd. Gevolg was de oprichting van een hervormde school (zie beneden). Aan de bestaande school werd op 24 juni 1887 benoemd K. Kremer, van Enumatil, die tot de dolerende kerk behoorde. Hij heeft het christelijk onderwijs hier gediend tot zijn pensionering in 1916. Hij is 20 jaar later, op 15 dec. 1936, op droevige wijze, tengevolge van aanrijding door een auto, op 87-jarige leeftijd om het leven gekomen. In zijn tijd is de tegenwoordige school gebouwd; op 15 dec. 1909 was de officiële opening. Zijn opvolger, J. de Haan, van Visvliet, stond sedert 1 nov. 1916 aan het hoofd van deze school. Hij was op 7 okt. 1878 te Follega geboren en was onderwijzer te Winschoten, Rijsoord en Heerenveen. Op 1 nov. 1909 werd hij hoofd van de school te Visvliet. Op 1 okt. 1939 ging hij met pensioen. Tot zijn opvolger werd toen M. Brandsma benoemd, die reeds als onderwijzer aan deze school werkzaam was. In 1953 was hij hier nog als hoofd van deze school te Berlikum.

Op 22 mei 1888 dan werd hier de hervormde school (CVO) geopend in een gedeelte van het bewaarschoolgebouw, dat van de kerkvoogden gehuurd werd (oude school). Op 1 juli 1908 kon de tegenwoordige school in gebruik genomen worden.

Eerste hoofd werd op 22 mei 1888 W.B. Kroeze van Haarlem, die in 1890 onderwijzer te Apeldoorn werd. Toen kwam L.C. Schreuders, van Huizen; hij vertrok in 1891 naar Staphorst. Op 4 mei 1891 werd Siebe Heinsma uit Abcoude benoemd. Hij was gehuwd met Petronella Cornelia van Haalen. In 1907 vertrok hij naar Oldemarkt. In 1907 werd A.A. van Beem, onderwijzer te Amsterdam, benoemd. Hij was oorspronkelijk afkomstig van Wanswerd. Hij is echter voor zijn in-functie-treding overleden. Op 1 juli 1908 kwam Jacob Visser van Ternaard. Hij was zijn loopbaan begonnen als onderwijzer aan de christelijke school in De Triemen bij Westergeest. Hij werd in 1923 leraar aan de hervormde kweekschool op de Mariënborg te Leeuwarden. Hij is in maart 1955 te Zeist overleden en werd op 8 maart 1955 te Oudwoude begraven. Op 1 juni 1923 werd hij in Berlikum opgevolgd door O. Hoekstra van Schettens. Op 1 aug. 1932 werd hij hoofd van de nieuwe christelijke Land- en Tuinbouwschool te Dalfsen. (In 1953 ging hij met pensioen.) In 1932 werd G. Nauta, van Oud-Schoonebeek, hoofd van deze school. In 1947 was Boersma hoofd van deze school te Berlikum.

3. Blessum.^a

Ook van Blessum is reeds van vóór 1600 een schoolmeester bekend, namelijk Pier Auckes, die hier reeds in sept. 1589 voorkomt.^b In jan. 1595 en in dec. 1609 was hij hier nog.^c Op 1 okt. 1623 was Wilcke Johannes schoolmeester te Blessum.^d In febr. 1634 was Johannes Pieters ontvanger en schoolmeester te Blessum.^e

Dan is er een hiaat, maar de kerkvoogdij-rekeningen, die hier sedert 1655 bewaard gebleven zijn en in het Ryksargyf te Leeuwarden gedeponereerd zijn, maken het mogelijk de reeks onafgebroken op te maken vanaf 1642, terwijl de andere kerkelijke registers belangrijke aanvullingen geven. In 1655 dan vinden we hier Joannes Wilckes als schooldienaer te Blessum, terwijl uit de kerkvoogdij-rekeningen blijkt, dat hij hier in jan 1642 reeds was. Ook was hij dorprechter en floreenontvanger. Het traktement bedroeg 55 c.g. per jaar; in 1660 kwam hier 10 c.g. bij als organist. Hij is in 1671 overleden, voor 23 juli. Het orgel was in 1658/59 geleverd door mr. Iede Carsten, voor 407 gulden. Mr. Willem Meijnerts van Berlikum kreeg 3-3-0 voor het opnemen van het orgel.

Zijn opvolger was in 1671 zijn zoon mr. Wittje Johannes, hier in 1645 geboren. Het traktement bedroeg toen 65 c.g. per jaar. Op 23 juli 1671 werd hij tot floreenontvanger benoemd; later werd hij ook kerkvoogd. Hij was hier in okt. 1711 nog, doch is vóór mei 1712 overleden, toen zijn weduwe Gertje Ariens, met wie hij reeds vóór 1703 getrouwd was, nog 1 jaar pencie ontving van mei 1711-1712.

In mei 1712 kwam mr. Pijter Sijdses Hemrica als schoolmeester, organist en dorprechter. Van 1712 tot 1715 was hij tevens kerkvoogd. In 1713 werd de school vernieuwd. In 1715 werd zijn traktement op 100 c.g. gebracht. Hij ontving slechts eenmaal, in nov. 1715, het verhoogde traktement; hij is toen overleden of vertrokken, of heeft de school vaarwel gezegd.

In elk geval vinden we hier sedert nov. 1715 mr. Albert Sijdses Hererica als schoolmeester, organist en later ook als ontvanger (van Boksum en Blessum, in 1732 bijv.). Hij was blijkbaar een broer van de vorige meester. Op 23 juni 1741 was hij 42 jaar oud.^f Meester Albert was tevens boer; hij huurde land van de kerk. Zijn vrouw hield een winkel in "kleedbare waren". Hij trouwde met Fokje Sijbrens (overleden vóór 1773) en is op 4 mei 1777 nog hertrouwd met Maike Jurjens van Blessum. In 1735 kwam in de gevel van de school een "sonnewijzer"; kosten 6 gulden.^g

Bij de oproerige beweging in 1748 tegen de drukkende belastingen en de wijze van verpachting hiervan, was hij een der zogenaamde Doelisten, die te Leeuwarden samenkwamen, eerst in de Grote Kerk, later in de Doelen en wier voorstellen tot verbetering mede hebben geleid tot het bekende *Reglement Reformatoir* van 1748.^h Het is hier niet de plaats, op deze beweging nader in

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 7 april 1939.

b Menaldumadeel A 2.

c Ordonnantieboek.

d Baarderadeel N 3, fol. 234°.

e Menaldumadeel O 5.

f Processt. Crim., port. 110.

g Kerkvoogdij-rekeningen.

h Zie hierover o.a. I. Dotingh, *Het verward Frieslandt* en C.J. Guibal, *Democratie en oligarchie in Friesland tijdens de Republiek*.

te gaan. Zo is mr. Albert in zijn dorpje een man van betekenis geweest, die het volle vertrouwen zijner medeburgers bezat, wat ook nog hieruit blijkt, dat hij jarenlang "bijsitter" of mederechter in het nedergerecht der grietenij Menaldumadeel is geweest (in juni 1765 reeds en in okt. 1783 nog), dat niet alleen de lagere rechtspraak, doch ook het bestuur van de grietenij tot zijn taak had. Op 23 juni 1784 is de oude man overleden, 86 jaar oud. Hij was bijna 70 jaar schooldienaar en organist geweest. Wel laten de kerkvoogdij-rekeningen de veronderstelling toe, dat sedert 1770 de school door een familielid (mr. S.H. Hemrica) werd waargenomen, maar de oude heer bleef toch de verantwoordelijke persoon en in aug. 1784 werd het traktement dan ook aan zijn weduwe en in 1786 aan zijn erven uitbetaald. De school was natuurlijk een winterschooltje.

In aug. 1784 kwam mr. Lucas Everts Nauta als schoolmeester en organist. Hij trouwde hier op 22 april 1787 met Grijjtie Gjolts van Hempens. In mei 1790 werden ze boer op de "Nijefenne" onder Sint Jacobiparochie, ondanks het feit dat in 1785 het traktement op 140 c.g. gebracht was.

De opvolger, mr. Doede Lubach, in mei 1790, had deze benoeming te danken aan het feit, dat hij kon orgelspelen. Over zijn onderwijs was de schoolopziener, mr. Jan Daniël van der Plaats, notaris te Leeuwarden, niet bijster te spreken.^a Een rang heeft hij dan ook nimmer bezeten. Zijn vrouw heette Rixtje Annes. Zij leefde nog in 1803. Op 14 juni 1807 hertrouwde hij met Menke Sijdzes van Dronrijp. Van 1806 tot 1810 is hij gaarder (= ontvanger) geweest; in juni 1810 vervielen de gaardersposten. Ook was hij dorprechter. In 't laatst van 1814 of begin 1815 is hij overleden. Op 21 febr. 1815 was er boelgoed ten sterfhuize van Doede Lubach, in leven schoolmeester te Blessum.^b (In de *Leeuwarder Courant* van 10 febr. 1815 stond reeds een oproeping van sollicitanten voor de vacature op de school te Blessum.)

Op 29 mei 1815 kwam Johannes Kaspers de Jong, ondermeester te Stiens Hij was omstreeks 1797 geboren en had in 1814 de 3e rang gehaald. Zijn onderwijs wordt geprezen, al was zijn vlijt "matig". Het aantal leerlingen bedroeg in 1817 een 14-tal, waarvan het bedrag der schoolpenningen *f* 16 bedroeg. Het traktement was echter verhoogd tot *f* 200; ook genoot de schoolmeester de huur van 6 pondemaat schoolland, plus een vrije woning. In 1821 was de school weer vacant.

Op 12 mei 1821 kwam Albertus Schuil, die in okt. 1820 als ondermeester te Leeuwarden de 3e rang had gehaald. Hij was geboren in Leeuwarden op 27 maart 1802. Hij verkreeg in juli 1824 de 2e rang. Hij trouwde op 13 juni 1827 te Menaldum met Doedonea Lydia Rebecca Veth van Leeuwarden. Nog diezelfde maand vertrokken zij naar IJlst.

Zijn opvolger kwam op 11 sept. 1827: Johannes Sipkes Faber. Hij was een zoon van de Oudkerker meester Sipke Joh. Faber. Hij was daar geboren in 1805, was daar kwekeling in 1822 en korte tijd later ondermeester; hij had in april 1827 de 3e rang verkregen. Als "Onderwijzer der Jeugd" te Blessum behaalde hij in okt. 1838 nog de 2e rang; in die tijd vrijwel het summum van schoolmeesterlijke geleerdheid. Lange jaren heeft meester Faber hier het 20-tal schoolkinderen onderwezen; tegen 12 nov. 1870 verkreeg hij eervol ontslag en pensioen. Op 22 maart 1876 is hij overleden.

In 1871 kwam Jan Frederik Haijntink, die in 1872 een nieuwe school kon betrekken. Zijn vrouw was Maria Geertuida van Terwisga. Hij stond hier tot 1 juni 1911. Na hem stonden nog aan het

---

a Prov. Archief, Verslag 1799-1815.

b *Leeuwarder Courant*.

hoofd van deze school: J. de Haan van 15 juni 1911 (hij kwam van Siegerswoude), tot 1 okt. 1912, toen hij werd overgeplaatst naar Boksum. Van 1 okt tot 1 dec. 1912 nam J.F. Haijntink de school weer tijdelijk waar. Op 1 dec. 1912 kwam H. van der Leij van Paesens; in 1915 vertrok hij naar Herbaijum. M. Kraak, onderwijzer te Menaldum, werd in 1915 benoemd tot hoofd. In 1916 vertrok hij naar Dongjum, waarna deze school werd opgeheven.

4. Boksum.^a

Op 1 sept. 1601 was Jan Joannes "scholmr. tot Buxum"; zijn vrouw heette Saes Jansdr.^b Op 15 febr. 1626 was Bieue Roeleffsz schoolmeester te Boksum.^c Hij was ongetwijfeld een zoon van de schoolmeester van Dronrijp. In april 1636 was hij hier nog.^d Op 2 mei 1649 was Tiepcke Buwes schooldienaar te Boksum.^e Hij was waarschijnlijk een zoon van Buwe Roelefs. Hij was hier ook op 18 april 1657 als schooldienaar.^f Op 1 mei 1661 was Tiepcke Buwes "schooldiener tot Boxum".^g

Dan ontbreken de bronnen, totdat in 1667 de kerkvoogdij-rekeningen uitkomst geven, die hier sedert dat jaar bewaard gebleven zijn en mij welwillend ter inzage werden toegezonden, waarvoor ik bij deze hartelijk dank zeg. De eerste jaren wordt geen schoolmeester genoemd; hieruit concluderen we, dat er schoolland was, wat inderdaad het geval blijkt. Toch kunnen we de schoolmeester wel vinden; het zal de man zijn, die alle jaren 2 goudgulden ontvangt wegens olie voor het smeren van klokken en uurwerk, Cornelis Julius is zijn naam. (Was Petrus Julius te Marsum zijn broer?) In de rekening van 1673 heet het al: Cornelis Julius "schoolmester". En in 1674 (de posten in de rekening zijn niet gedateerd) wordt aan Aeltje Roelofs, weduwe van Cornelius Julij, "in leven schooldienaar alhier", 20 ggld. betaald "wegens verbeteringe van een Jaer pensy". In 1671 is hier reeds sprake van een orgel in de kerk; Djuird Imes repareert het en maakt nieuwe "puysters", te zamen voor 107 ggld. en 4 st. Daar er nimmer een afzonderlijke organist wordt genoemd (wel een "puystertreeder"), mogen we aannemen, dat de meester tevens organist was.

In de rekening van 1675 lezen we: "betaald aan Luitsen Clasen, wegens zijn zoons traktement, in leven schoolmester tot Boxum 23 ggld." De schoolmeester Luitsens, opvolger van mr. Cornelis Julius, is dus al zeer spoedig overleden.

In 1678 vinden we hier als schoolmeester Rienck Andries. De toeslag op het traktement is nu weer verdwenen; hij ontvangt jaarlijks 4 ggld. 7 st., "wegens olijgelt en d' groote kloek toe luyden" en wel 2 ggld. (*f* 2.80) voor olie en een ducaton (*f* 3.15) voor het luiden. In 1677 kwam er een nieuw orgel in de kerk: ene Evert Havercamp "neemt het nieuwe orgel op" en mr. Harmen Jans, orgelmaker te Berlikum (zie Berlikum) kreeg er 500 c.g. voor. In 1678 wordt de school en het schoolmeestershuis vanwege de kerk "gehemeld", een onfeilbaar teken, dat er een nieuwe

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 14 april 1939.

b Menaldumadeel A 6.

c Weesboek Wonseradeel 26, fol. 84.

d Menaldumadeel I 13, fol. 122.

e Baarderadeel U 4, fol. 147.

f Menaldumadeel O 9, p. 322.

g Menaldumadeel O 10, p. 192.

meester in aantocht was: immers anders mocht de meester het zelf "hemelen". In 1678 is Rienck Andries dus vertrokken of overleden.

In dat jaar komt mr. Sijmen Jurjens, schoolmeester, dorprechter en organist, weldra ook dorpsontvanger (in 1689 bijv. en in 1693 nog). Meer dan een halve eeuw, ongeveer 70 jaren, heeft deze man de school te Boksum bediend. In 1727 en 1735 vinden we hem nog als schoolmeester. In 1731 blijkt, dat hij tevens schoenmaker was en in 1744 komt hij nog voor in het Register van huisgezinnen. Volgens de kerkvoogdij-rekeningen werd hem op 26 juli 1748 nog traktement uitbetaald. In 1707 was het oliegedeld gebracht op 5 gulden 19 st.

In 1726 had mr. Jan Frans van Zweins het orgel vernieuwd voor 825 gulden. Hij kreeg echter maar 775 gulden uitbetaald, daar niet aan alle punten van het bestek was voldaan. T. Tjepkema, organist te Franeker, nam het vernieuwde orgel op. In 1698 had Jan Harmens loon ontvangen voor het stellen van het orgel.

Op de vergadering van stemgerechtigde ingezetenen van 15 aug. 1738 is aan mr. Sijmon Jurjens jaarlijks met ingang van 1739 31 c.g. 10 st. toegekend tot een verbetering van zijn traktement. Op 18 juli 1741 wordt hem tot suppletie van zijn traktement geaccordeerd 60 c.g. Na de dood van mr. Sijmon, eind 1748, hebben de kerkvoogden het schoolland aan zich getrokken. De huur van de 16½ pondemaat schoolland bedroeg in 1749 62 c.g., waarvan echter 45 gulden floreen (grondbelasting) afgang. Later was die huur aanzienlijk hoger. De kerkvoogdij ontving nu die huur en keerde de meester een vast salaris uit van 80 c.g. plus 5 gulden voor oliegedeld en onderhoud van klokken en uurwerk.

Op 17 jan 1749 begon mr. Marcus Emmen zijn schooldienst te Boksum. Hij woonde hier reeds in 1725 en was wever en chirurgijn (barbier, die tevens "masterde"); ook na 1749 leverde hij nog medicijnen en een breukband. Sedert 28 juli 1748 nam hij voor de oude meester tevens de kerkdienst waar. Reeds op 13 nov. 1752 is de meester-dokter overleden.

Opnieuw werd een Boksumer tot het "lastig schoolamp" gestemd: mr. Abe Goslings Nauta, die hier reeds enige jaren in de kerkvoogdij-rekeningen voorkomt als timmerman, treedt "Ligtmis" 1753 (2 febr.) op als school- en kerkdienaar van Boksum. Het laatst vinden we hem als zodanig in febr. 1759; daar hij later in de kerkvoogdij-rekeningen ook niet meer als timmerman voorkomt, zal hij toen wel overleden zijn.

Op 15 aug. 1759 begon de nieuwe schooldienaar mr. Jan Hendriks zijn dienst; hij was tevens organist. Hij trouwde hier op 9 mei 1762 met Geertje Jacobs, mede van Boksum. Hij werd in juli 1765 tot lidmaat aangenomen op belijdenis des geloofs. Hij was tevens collecteur. Hij tekent steeds als Jan Hendriks "van Huizum"; hij kwam daar dus wellicht vandaan. Ook hij was weer schoenmaker. In een *Statistiek van het Schoolwezen over 1799-1819* (Ryksargyf) schrijft de schoolopziener mr. J.D. van der Plaats: "De oude meester lapt de schoenen in school"; dat wil dus zeggen onder schooltijd! In 1784, na het overlijden van mr. Albert Sijtzes Hemrica te Blessum, werd hij dorprechter van Boksum en Blessum en was dit in 1797 nog. Het traktement, eerst 85 c.g., werd in 1770 op 145 c.g. gebracht. In 1784 verhoogden de stemgerechtigden het opnieuw, nu tot 180 c.g., terwijl de meester dan verplicht was "de arme kinderen om niet te leeren, alsmede de kinderen te school gaande, bij het aangaan en uitgaan der schooldienst een vers te laten zingen en deselve daarin na vermogen te onderwijzen." Bovendien behield hij zijn 5 gulden oliegedeld en mocht jaarlijks declareren voor boekjes, papier en inkt aan de kinderen der gealimenterden geleverd. Ook was hij weer organist. Op 13 sept. 1799 ontving hij nog een half

jaar traktement; op 22 april 1800 werd het aan zijn zoon Hendrik Jans van Huizum uitbetaald. In jan. 1800 was de oude meester overleden. De zoon heeft de school een jaar voor zijn moeder waargenomen .

In sept. 1800 kwam mr. Heerke Willems Dijkstra, van Deinum. Hij was tevens organist. Het traktement was toen *f* 180. Hij trouwde hier op 14 sept. 1800 met IJttie Hendriks - heette toen "beroepen schoolmeester te Boxum" - en vertrok reeds in mei 1801 naar Berlikum, gelijk we zagen.

Zijn opvolger was Jan Kornelis Olijnsma, een zoon van de Jelsumer meester. Hij kwam hier op 13 juni 1801 en trouwde op 29 nov. van dat jaar met Doetje Andriesdr. van Wanswerd. Ook was hij weer organist en collecteur, na 1806 gaarder, doch hij "verwaarloost de school".^a Hij heeft op 1 april 1809 voor zijn post bedankt en is naar Deinum vertrokken. Van 2 april tot 11 sept. 1809 werd de school provisioneel waargenomen door J.R. Jellema.^b (Deze Justus Roukes Jellema was van 1810 tot 1814 schoolmeester te Boer en later te Marssum en te Wieuwerd.)

Op 2 aug. 1809 werd te Boksum het eerste vergelijkend examen gehouden en in sept. 1809 kwam de nieuwe meester: Carel Jacobus Wittermans, van Jutrijp. Zijn vrouw was Trijntje Sjrks Cnossen. Hij had in okt. 1808 de 3e rang verkregen. Zijn onderwijs wordt "zeer doelmatig" genoemd,^c maar in de meergemelde "Schriftelijke Opgaven" van 1821 heet hij "zwak van gestel." In 1830 werd er een nieuwe school gebouwd. Het traktement bedroeg *f* 180 plus woning en de schoolpenningen van een 20-tal leerlingen. In de herfst van 1837 is meester Wittermans hier overleden; hij was tevens veldwachter geweest.

In hetzelfde jaar kwam Djurre Sijbrens Radelaar provisioneel, die in 1838 een vaste aanstelling kreeg. Hij was geboren in 1808 en had in 1834 de 3e en in okt. 1837 de 2e rang behaald (toen hij dus reeds provisioneel te Boksum was). Het traktement werd gebracht op *f* 230, benevens de schoolpenningen en een vrije woning. In 1846 was het leerlingental gestegen tot 43 ('s zomers) en tot 51 in de winter. Een nieuwe school werd op 7 nov. 1859 ingewijd. Nadat hij hier 40 jaar had gestaan, kreeg hij tegen 1 juli 1877 eervol ontslag en pensioen.

In 1877 kwam Tjerk Bakker, hulponderwijzer te Dronrijp. Reeds in 1887 werd weer een nieuwe school gebouwd. Meester Bakker heeft tot 1 okt. 1912 aan het hoofd van deze school gestaan; hij ging toen met pensioen. Op 1 okt. 1912 werd hij op gevolgd door J. de Haan, van Blessum, die in 1918 naar Akkrum vertrok, In 1918 kwam J. van der Velde als hoofd en in 1924 G. Kuipers. In 1927 werd C.J. Tamsma, van Hantum benoemd. Op 16 sept. 1933 werd hij overgeplaatst naar Beetgum. Daar er gevaar was voor opheffing der school, werd een tijdelijk hoofd benoemd: H. van Dijk. Inderdaad werd de school door Gedeputeerde Staten opgeheven in jan. 1934. Beroep hiertegen is ongegrond verklaard bij Koninklijk Besluit (sept. 1934), zodat de school met ingang van 1 nov. van dat jaar is gesloten.

Bijzonder onderwijs

Op 1 okt. 1892 werd te Boksum een school voor christelijk nationaal onderwijs (gereformeerd)

---

a Statistiek van het Schoolwezen, 1799-1819, Ryksargyf Leeuwarden.

b Kerkvoogdij-rekeningen.

c Statistiek van het Schoolwezen, 1799-1819, Ryksargyf Leeuwarden.

geopend. Het eerste hoofd van deze school werd toen J. van den Berg, van Stiens. Hij ging in 1927 met pensioen en overleed op 5 aug. 1936 te Leeuwarden, oud 72 jaar. In 1927 werd K. Gerber benoemd als hoofd; op 1 febr. 1935 werd hij hoofd van een school te Harlingen. Op 1 maart 1935 werd H. Oortijen, van Hijken-Hooghalen, benoemd als hoofd van deze school. In maart 1946 werd hij hoofd van de christelijke school te Hoogeveen. Hij werd toen opgevolgd door H. Pietersma van Schettens. In 1951 werd de school geheel vernieuwd en in 1953 was H. Pietersma hier nog steeds als hoofd.

5. Deinum.^a

In 1565 was Jelle Jellesz. schoolmeester te Deinum.^b In jan. 1587 wordt hier genoemd: "de schoolmeester" Wijbe Heerts.^c In 1599/1600 is Freerck Melisz "coster te Deynum". Hij zegt dan aan huurders van kosterij-landen de huur op.^d Het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. In maart 1602 is overleden Jan Heerckes, in leven ontvanger en dorprechter van Deinum; hij was wellicht ook schoolmeester geweest. Zijn weduwe was Jetske Jansdr.^e

In 1603 was Feer Tziaerds schoolmeester en ontvanger te Deinum.^f Bij Resolutie van Gedeputeerde Staten van 11 mei 1612 wordt de deurwaarder gelast om de schoolmeester van Deinum uit zijn huis te zetten. Was dit mr. Feer Tziaerds?

Van mei 1617 tot mei 1618 was mr. Buwe "schooldiender te Deynum".^g Dit zal wel Buwe Roelofs geweest zijn, de zoon van de meester van Dronrijp. In 1626 werd Buwe Roelofs schoolmeester te Boksum. Op 14 julli 1623 was Julius Jurriens schooldienaar in Deinum.^h

Vanaf 1626 zijn de kerkvoogdij-rekeningen bewaard gebleven en bij het Ryksargyf te Leeuwarden in depot gegeven. Sedert 1626 kunnen we dan ook weer de reeks onafgebroken vervolgen. In 1627 vinden we hier Julius Juriensz. Tijdloos als schoolmeester. Hij is dan 34 jaar oud. Het traktement bedraagt 70 goudgulden (à 28 st.) of 98 c.g. Hij was hier tot omstreeks mei 1630. Hij vertrok toen naar Oosterlittens en later naar Leeuwarden, waar we hem in 1654 als "voorzanger" aantreffen. Bovendien was hij op 1 maart 1631 geadmitteerd door het Hof van Friesland als *notaris publicus*.ⁱ

Omstreeks aug 1630 kwam Anne Harckes als schoolmeester. Het traktement, eerst nog 17 gld. 23 st. per kwartaal, werd weldra op 20 gld. gebracht; ook trok hij enig inkomen uit landhuur. In 1638 evenwel trok de kerk het schoolland aan zich en bracht het traktement op viermaal 30 gld. of 168 c.g. per jaar. In 1650 is de meester gestorven; toen werd op 23 juni 1650 zijn oudste zoon Romcke Annes tot schoolmeester gestemd. Het spreekt vanzelf, dat "zo'n jongen" nog niet het volle traktement verdiende. De kerk bracht het "handig" terug op 100 c.g. en daarbij nog 12 c.g.

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 21 april 1939.

b Sminia-archief no. 1112.

c Menaldumadeel A 2.

d Recesboek.

e Menaldumadeel I 1.

f Provinciale Bibliotheek Ms. 1092.

g Menaldumadeel S 5.

h Authorisatieboek Leeuwarden 1611 e.v., fol. 198°.

i S. Koopmans, *Het notariaat in Friesland voor 1811: een schets* (Leeuwarden 1883).

voor "der arme kinderen schoolpenningen," dus voor het onderwijzen der arme kinderen, die geen schoolgeld konden betalen. In 1657 werd het traktement weer op 140 c.g. gebracht. Hij was tevens dorprechter. In 1651 was hij getrouwd met Aaltie Frieses, weduwe van mr. Jan Roelofs.^a Op 30 juni 1666 leefde zij nog.^b Op 5 mei 1672 hertrouwde hij te Engelum met Wimcke Wijbes, later nog eens met Sijtske Jans, die hem overleefde, toen hij in 1680 overleed.

In april 1681 kwam mr. Saackle Freercks als schoolmeester. In mei 1681 was Tietske Staphorstius zijn vrouw. Zij was een zuster van ds. Joh. Staphorstius, die van 1679 tot 1696 predikant te Garijp c.a. was. Saackle Freercks was hier in febr. 1685 nog. Doch in dat jaar komen in de kerkvoogdij-rekeningen proceskosten voor, tegen mr. Saackle. 't Hoe of wat blijkt uit die rekeningen niet, maar het schijnt hem zijn betrekking gekost te hebben, want in 1685 en 1686 werd de school waargenomen door Jette Schram.

Omstreeks aug. 1686 verscheen de nieuwe schoolmeester Uijlke Roucoma, van Nes (WD); hij was tevens dorprechter. Het traktement bleef 140 c.g. Hij trouwde met Taatske Noordenbos. In sept. 1698 werd hun zoon Wibrandus geboren. Hij stond hier tot zijn overlijden, kort na mei 1719; Taatske bleef als weduwe achter.

Zijn opvolger mr. Tjebbe S. Faber werd in aug. 1719 benoemd op voorwaarde, dat hij aanvankelijk de helft van zijn traktement aan de wed. Roucoma moest afstaan, Dat was zo de manier van pensioneren in die dagen! 't Is voor hem te hopen, dat de weduwe 't niet lang meer gemaakt mag hebben! Gelukkig was hij nog niet getrouwd, doch woonde bij zijn moeder Renske Ruurds in. Later trouwde hij met Eelkjen Klazen. Zijn moeder kwam nu in een kamertje van de kerkvoogdij en is in 1744 overleden. Meester Faber zelf is gestorven in het voorjaar van 1773, toen er op 19 april boelgoed gehouden werd ten huize van Eelkjen Klazes, weduwe van wijlen de schoolmeester Tj. Faber te Deinum.^c

In aug. 1773 werd zijn zoon Johannes Tjebbes Faber in zijn plaats tot schoolmeester en organist gekozen. Hij was in 1749 geboren en trouwde omstreeks 1773 met Wijchertje Tjitzes. Hij hertrouwde op 15 juli 1787 met Trijntje Klazes. Het traktement, nog steeds 140 c.g., werd in 1779 op 200 c.g. gebracht. Op 30 dec. 1798 is de meester overleden, oud 49 jaar.^d (Zijn zoon Sipke Joh. Faber was schoolmeester te Oudkerk; diens zoon Joh. S. Faber ontmoetten we reeds te Blessum: vier schoolmeestergeneraties in één familie!)

In 1799 kwam Heerke Willem Dijkstra, de op 13 jan. 1781 geboren zoon van de Beetgumer meester, die reeds in 1800 naar Boksum vertrok en in mei 1801 naar Berlikum, waar hij een halve eeuw de school bediende.

In aug. 1800 aanvaardde mr. Petrus Cornelis Steensma van Suawolde hier het schoolmeesters- en organistenambt. Zijn broer Albertus was schoolmeester te St. Jacobiparochie, evenals beider vader Cornelis Steensma ook reeds geweest was. Het traktement bleef 200 gulden. Hij trouwde hier op 22 maart 1801 met Janke Baukes Poelstra, mede van Deinum, die hem overleefde. Tot 1806 was hij ook weer collecteur. Een rang heeft hij nimmer bezeten; in een schoolopzienersrapport^e wordt zijn onderwijs zeer gebrekkig genoemd; terwijl in de

---

a Herv. Trouwboek Leeuwarden.

b Menaldumadeel O 10, p. 337.

c *Leeuwarder Courant*.

d Overlijdensadvertentie in *Leeuwarder Courant* 2 jan. 1799.

e *Statistiek van het Schoolwezen over 1799-1819* (Ryksargyf).

"Schriftelijke opgaven" van 1821 zijn vlijt en gedrag "goed" heten, waarbij evenwel de opmerking: "Armoede en onkunde bij den onderwijzer, morsigheid in huis en school." Op school gingen in 1817 een 30-tal kinderen. Hij is op 19 juni 1831 op bijna 53-jarige leeftijd overleden. Met het nieuwe jaar 1832 deed de nieuwe meester zijn intrede in de school te Deinum: Andries Camminga. Hij was geboren op 10 jan. 1810 te Leeuwarden en behaalde in april 1826 de 4e rang en in okt. 1828 de 3e rang; toen was hij ondermeester te Leeuwarden. In okt. 1833 kwam daar te Deinum de 2e rang nog bij. Toen vond het grietenijbestuur, dat hij een nieuwe school verdiend had, die in 1837 werd gebouwd. Het leerlingenaantal bedroeg in 1846: 44 à 52. Tot zijn overlijden op 11 aug. 1873 heeft hij aan het hoofd van deze school gestaan. Hij vermaakte f 1000 aan de gemeente, voor de rente waarvan jaarlijks aan de schoolkinderen van Deinum een feestje moest worden bereid. Dit *meester-Camminga-fonds* "werkt" nog tot op de huidige dag.

Op 1 jan. 1874 kwam Frederik D. van Rijssens. Hij was geboren op 6 aug. 1849 te St. Jacobiparochie. Hij werd hij daar in 1867 kwekeling bij meester Heert de Jong, de bekende pedagoog. Kort daarna werd hij ondermeester te Leeuwarden, waar hij de hoofdakte verkreeg. In 1873 werd hij hoofd van de school te St. Johannesga. Hij trouwde in 1875 met Atje Melles Boonstra. Op 4 jan. 1875 kon hij hier in Deinum een nieuwe school betrekken. Hij werd de bekende geschiedenisman, auteur van zovele voortreffelijke leerboeken voor dat vak. Op 1 febr. 1882 werd hij leraar geschiedenis aan de Rijks HBS te Groningen. Op 16 jan. 1896 werd hij arrondissement-schoolopziener te Groningen en in 1901 districts-schoolopziener te Alkmaar. Hij is in april 1909 te Mentone aan de Rivièra overleden.

Op 31 juli 1882 werd Johannes Wijma, van Oosterhaule hoofd van de school te Deinum. Hij vertrok op 1 mei 1886 naar Balk. Op 15 juli 1886 kwam Egbert Douma, onderwijzer te Deventer. In 1924 ging hij met pensioen en op 19 januari 1941 is hij te Huizum op 80-jarige leeftijd overleden. Hij was toen weduwnaar van Antje Duursma.

Sedert 1 sept. 1924 werd Jacob Zijlstra hoofd van deze school. Hij was geboren op 15 April 1890 te Nes (WD). Op 1 sept. 1912 werd hij onderwijzer te Mirns-Bakhuizen, daarna te Wirdum, Brummen en Akkrum. Op 1 aug. 1922 werd hij hoofd van de school te Eernewoude en dus op 1 sept. 1924 te Deinum. Hij was getrouwd met A. Blaauw. Op 17 juli 1939 is hij op 49-jarige leeftijd te Deinum overleden. Op 29 juli 1939 werd M. Reidsma, wachtgelder te Engelum, benoemd. Hij was hier reeds tijdelijk werkzaam. Hij verkreeg op 1 april 1941, toen hij 60 jaar was, eervol ontslag.

Toen werd G. Baarda tot 26 aug. 1941 als tijdelijk hoofd aangesteld. Hij werd toen opgevolgd door W. de Jong, onderwijzer te Marssum. Op 28 juli 1941 werd L. van der Meer, hoofd van de school te Oost-Vlieland, benoemd. Op 1 okt. van dat jaar trad hij in functie. Hij was hier nog steeds als hoofd toen op 18 april 1955 een nieuwe openbare lagere school in gebruik werd genomen. De oude school werd afgebroken.

Bijzonder onderwijs

Op 1 juni 1906 is te Deinum een *School met den Bijbel* geopend, aangesloten bij CVO. Als hoofd werd toen W. Heins aangesteld. Hij werd in 1924 leraar aan de hervormde kweekschool op de Mariënborg te Leeuwarden. Hij overleed in juni 1928. In 1924 werd W. Weerts hoofd van deze school en in 1929 B. Krol, onderwijzer te Dokkum. Hij overleed op 27 april 1935. In 1935 werd

K. van Strien benoemd; hij vertrok op 1 mei 1938 naar Spannum.

Op 1 mei 1938 werd R. van der Veen, onderwijzer te Zwaagwesteinde, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 juli 1949 vertrok hij naar Koudum. Hij werd toen opgevolgd door H. Koopmans, die onderwijzer te Koudum was. In mei 1953 werd er een nieuwe school op vrij terrein geopend. In 1955 was Koopmans hier nog als hoofd.

6. Dronrijp.^a

In jan. 1597 was hier de schoolmeester Roelof Bouwes, ook Roleff Buwes genaamd. De Roleff Buwes, die in 1580 te Irnsum schoolmeester was, is ongetwijfeld dezelfde persoon. Aldus is mr. Roelef niet de eerste schoolmeester na de Reformatie in Friesland (1580) op Dronrijp geweest, maar is er aan hem zeker nog een andere voorafgegaan. Die heb ik evenwel nog niet kunnen vinden. Uit de handelingen van de kerkeraad blijkt, dat mr. Roelef in 1600 ziek was. Blijkbaar is hij evenwel weer spoedig hersteld, want in 1615 was hij hier nog. Op 15 okt 1615 was er inventarisatie ten sterfhuize van "mr. Ruelufs Biuwes, in sin leeven schooldienaer binnen Dronrip". Hij had een zoon Buwe Roelofs die blijkbaar schoolmeester te Boksum werd.

In juli 1594 was Jan Alberts koster op Dronrijp; hij was zeker ook schoolmeester. Op 13 mei 1600 was hij hier nog als koster.^b

In 1616 gewaagt de kerkvoogdij-rekening van mr. Jelle "onse schoolmeester". Daar er in 1625 nog steeds mr. Jelle is, moet hij dezelfde zijn als degene, die in 1624 een kerkvoogdij-rekening ondertekent met "mr. Gellius Regnarda, schooldienaer op Dronrijp". Gellius is namelijk de verlatinisering van Jelle. Later heet hij meestal mr. Jelle Reijnalda. In een manuscript van het *Friesch Genootschap* van 1624 wordt hij ook genoemd. Op 6 nov. 1629 was Gellius Aggeï Reinalda schooldienaar te Dronrijp.^c Hij heeft hier vele jaren gestaan. In aug. 1654 tekent hij als getuige het testament van Jr. Douwe van Ockinga. Toen was hij schoolmeester en organist; in nov. 1652 was hij ook reeds organist.^d Vóór 1652 was er dus reeds een orgel in de kerk te Dronrijp. Het traktement kwam blijkbaar uit huur van landerijen; dit moet niet te hoog zijn geweest, want sedert 1626 werd hem jaarlijks 25 à 40 c.g. door de kerkvoogden toegekend "tot verbetering van zijn traktement". In 1658 vinden we hem hier nog genoemd. Op 12 maart 1661 was Jelle Ages Rijnalda schooldienaar te Dronrijp; zijn zoon Balthasar Jelles Reijnalda woonde te Franeker.^e Hij is hier overleden, nadat hij in nov. 1663 afstand van zijn schooldienst had gedaan; dan heet hij namelijk "geweesen schooldienaer".

In mei 1664 kwam met attestatie van Rauwerd: mr. Dirck Siccama, schooldienaar en organist; met Jancke Lourens, zijn huisvrouw. Hij heeft het hier niet zo lang gemaakt als zijn voorganger: reeds op 19 febr. 1670 is hij hier overleden. Op 8 april 1679 was Janneke Lourens de weduwe van wijlen mr. Dirck Gerlofs Siccama, in tijden organist te Dronrijp. Zij had toen vijf kinderen.^f

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 22 juli 1938; de gegevens over het bijzonder onderwijs in Dronrijp werden gepubliceerd in *Franeker Courant* 21 april 1939.

b Menaldumadeel A 3 (1594) en Harlingen P 4, p. 530 (1600).

c Sententieboek van Gedeputeerde Staten F 1.

d Authorisatieboek Franeker.

e Franeker RR 16, fol. 135.

f Hof III 20, fol. 143°.

Jancke Lourens is later te Leeuwarden overleden.

Op 4 nov. 1670 kwam attestatie in van Langezwaag van mr. Tjebbe Pieters, schoolmeester en organist. Hij was hier in mei van dat jaar reeds gekomen en hier op 29 mei 1670 getrouwd met Roeltje Wijtzes. Hij ontving jaarlijks 85 c.g. traktement, waarbij nog wel wat landhuur gekomen zal zijn, benevens natuurlijk de schoolpenningen, die op een grote plaats als Dronrijp nogal wat bedroegen (dikwijls een schelling per kwartaal) en vrije woning. Hij ontving Jacobi (25 juli) 1682 voor het laatst een kwartaal traktement; of hij toen vertrokken of overleden is, is mij niet gebleken.

In okt. 1682 kwam mr. Hoyte Stoffels Roucoma, schoolmeester en organist, van Roordahuizum. Hij was de in 1661 aldaar geboren zoon van de "Readhúster master" Stoffel Rouckema. (Met de schrijfwijze der namen werd soms vreemd omgesprongen: we lezen zowel Rouckema als Roucoma of Roucama.). Hij is blijkbaar ongetrouwd gebleven; althans in de lidmatenlijsten wordt nergens van zijn huisvrouw meiding gemaakt; ook in de doop- en trouwboeken komt hij niet voor. Vandaar wellicht, dat hij tijd vond, zich te zetten aan het schrijven van een dorpskroniek van zijn woonplaats, de bekende *Memori-pilaer van Dronrijp*, lopende van 1690 tot 1718. Het handschrift berust in het Eysinga-archief (Ryksargyf te Leeuwarden); het is door Telenga's Drukkerij N.V. te Franeker uitgegeven. We gaan er dus niet verder op in. Over de school komt er trouwens ook niets in voor. Meester Hoite was ook "coster", maar de daaraan verbonden werkzaamheden besteedde hij uit aan "mijn puystertreeder" (orgeltrapper). Het collecteurschap (ontvanger van dorpsbelastingen) echter nam hij zelf waar; dat bracht ook meer zoden aan de dijk! Met 1718 houden de aantekeningen in zijn kroniek op; in mei 1719 was hij nog schoolmeester enz., maar nog in hetzelfde jaar is de oude meester gestorven, Ook hij ontving geregeld 85 gulden traktement per jaar.

In 1719 en 1720 werd de school waargenomen door Tjidger Tjepkes (Tjepkema). Hij kwam van Mantgum en vertrok in nov. 1720 naar Franeker, waar hij in elk geval organist en allicht ook schoolmeester geweest is. In nov. 1720 kwam zijn opvolger mr. Claas Willems van Mínnertsga, met Antje Jans, zijn huisvrouw. Hij noemde zich in 1726 e.v. steeds mr. K.W. Verwerda. Hij had een zoon Hotze. Zijn traktement bedroeg jaarlijks 94 c.g. 6 st. 4 penn. Hij heeft hier tot zijn dood gestaan, die voorviel na mei 1732.

In okt. 1732 kwam mr. Pieter Melles Rinsma hier als schoolmeester en organist, van Wierum. Hij was een zoon van de Hallumer schooldienaar. Melle P. Rinsma en was daar gedoopt op 16 juni 1709. Ook zijn broers Evert en Folkert Melles Rinsma waren schoolmeester, en wel resp. te Kollum en te Hallum. Dus weer een Friese schoolmeestersfamilie, evenals Kiestra, Idzerda (zie beneden), Robijn, Wezel, e.a. Hij was getrouwd met Trijntje Johannes, die vermoedelijk in 1736 is overleden.^a Meester Pieter trouwde omstreeks 1739 te Jorwerd met Anna Idzardi van Jorwerd; hun zoon Mello werd te Dronrijp geboren op 5 juli 1741. Anna is jong gestorven. Kort na 1750 is meester Pieter hertrouwd met Trijntje Jetzes. Hij is ook ontvanger of collecteur geweest en heeft hier meer dan 45 jaar de school en het orgel bediend, tot zijn dood toe, op 18 nov. 1779; hij werd 70 jaar oud. Het traktement was nog steeds 94 c.g. 6 st. 4 penn.

De school werd nu enige weken waargenomen door de voorzanger Jacob Ates Pijbinga (tot febr.

---

a Brokstuk van grafzerk voor het Heeghoutsje op de haven; schriftelijk mededeling van dr. K. van der Kooi te Dronrijp, 10 jan. 1942.

1780), daarna door Thomas Paludanus (tot in 1781), die hier ook later nog als collecteur voorkomt. Geen van beiden kon blijkbaar orgelspelen, want dat wordt in deze tijd bespeeld door Stephanus Eisinga, een broer van de beroemde Eise Eisinga, de maker van het Planetarium te Franeker. In deze tijd van overgang, in 1780 is te Dronrijp een nieuwe school gebouwd. In aug. 1781 kwam eindelijk de nieuwe schoolmeester en organist, mr. Barthold Hendriks Idzerda. Hij is waarschijnlijk vóór 1781 enige jaren te Oosterend geweest. Hij was een zoon van de Grouwster schoolmeester Hendrik B. Idzerda, wiens broer Aaldert B. Idzerda weer schoolmeester was te Woudsend; ook diens zoons Otto en Frederik bekleedden "'t lastig schoolamp'" (zoals Foeke Sjoerds, de schoolmeester-historicus van Oosternijkerk, het noemt) en wel resp. te Noordahuizum en te Woudsend. Kerkvoogden troffen met meester Barthold een regeling omtrent het schoolland; zij trokken dit namelijk aan zich en gaven de meester daarvoor jaarlijks 120 gulden, zodat het traktement voortaan ruim 214 gulden kwam te bedragen. Hij heeft de school bediend tot 12 febr. 1796, toen hij ontslagen ("gedemiteerd") werd. Hij bleef evenwel in Dronrijp wonen. Op 16 jan. 1796 stond een advertentie in de *Leeuwarder Courant*:

"De Kerkvoogden en Ingezetenen van Dronrijp maken door deezen bekend dat de Schooldienaars- en Organistbediening hunner plaats, den 12 Febr. 1796 vacant is. Zij nodigen Schooldienaren en Organisten, die eene genoegzame maate van kundigheeden voor dien post bezitten, en met voldoende getuigenissen hun goed gedrag, Vaderland en Vrijheidsliefde bewijzen kunnen, vriendelijk uit, Dinsdag den 16 Febr. 1796 in de Dorpskerk te verschijnen om dan hunne bekwaamheden in Zingen, Schrijven, Speelen en Cijferen bekend te maken."

Hoelang Barthold Hendriks Idzerda te Dronrijp gebleven is, is niet bekend, maar op 16 juli 1802 werd hij geadmitteerd tot notaris en woonde toen te Beetsterzwaag. Hier is hij op 26 aug. 1810 overleden: Barthold Hendriks Idzerda, keizerlijk notaris te Beetsterzwaag, oud 57 jaar en 7 maanden; in 1753 geboren te Wanswerd.

In maart 1796 werd Wijtze Keimpes Hoekstra hier in Dronrijp schoolmeester en organist. Zijn beroepbrief, gedateerd 9 maart 1796 is te vinden in het kerkvoogdij-rekenboek. Hij was geboren te Warga in 1769 (aldaar gedoopt op 7 mei) en laatst schoolmeester te Aegum geweest. Daar er in die dagen van pensioen nog geen sprake was, hadden de schoolmeesters een onderling *Schoolmeesters Weduwen- en Weezenfonds* opgericht. Bij overlijden van een collega, keerden de leden ieder een bepaalde premie aan de nagelaten weduwe en wezen uit. In de *Leeuwarder Courant* van 4 juli 1801 nu werd namens de leden van dat fonds per advertentie bekend gemaakt, dat W.K. Hoekstra zich ten onrechte aan dat fonds had onttrokken. Per advertentie kwam hij daar op 9 juli 1801 tegen op. Er volgde weer een bericht van de tegenpartij.

Hij heeft in maart 1806 van zijn bediening afstand gedaan. Zijn vrouw heette Hiltje Sijtzes; beiden leven nog in 1809 te Dronrijp, waar hij in 1812 slijter in tabak was. (Dit was toen, onder Napoleon, staatsmonopolie.) In 1813 was hij griffier van het kantongerecht te Dronrijp, in 1818 was hij notaris aldaar, in 1820 was hij notaris te Wommels en tevens secretaris van Hennaarderadeel. Als zodanig is hij op 2 okt. 1840 overleden. Zijn weduwe Hiltje Sijtzes Miedema overleed te Wommels op 11 juni 1845, oud 76 jaar en 3 maanden.

Zijn opvolger als schoolmeester en organist te Dronrijp was Jacob Hannes Klaver, geboren in 1785. Hij trad hier in functie in mei 1806, het jaar van de invoering van de nieuwe schoolwet van

dat jaar. Direct in okt. 1806 behaalde hij de 3e rang. De vier rangen waren bij deze wet ingesteld; hij was nu "in het Lezen, Schrijven en Rekenen, zoo met geheele als gebroken getallen, wel ervaren" en had "in derzelve toepassing op zaken van het dagelijksch leven eenige vaardigheid, van de beginselen der Nederlandsche taal eenige kennis en van eene goede manier van onderwijzen enig begrip", volgens de woorden der wet). Op 22 juni 1810 trouwde hij hier met Liefke Jetzes en behaalde in okt. van datzelfde jaar de 2e rang. Nu behoorde hij tot "dezulke, die, zoo in het gewoon als kunstmatig Lezen recht bedreven zijn, eene goede nette hand Schrijven, de Rekenkunde, zoo Theoretisch als Practisch, recht verstaan, de voornaamste regelen der Nederduitsche Taal, benevens derzelve gronden kennen, van de Aardrijks- en Geschiedkunde enig begrip hebben, en eene genoegzame bekwaamheid en geoefendheid bezitten in het geven van een oordeelkundig onderwijs". Er was nog een hogere graad van bekwaamheid: de 1e rang! Doch die werd door bijna niemand verworven, ook al omdat er geen bijzondere voordelen aan verbonden waren. Van 1806 tot 1857 (toen de vier rangen werden afgeschaft) hebben slechts 12 schoolmeesters in Friesland deze 1e rang behaald.

Meester Klaver genoot nog steeds een traktement van 214 gulden, benevens de schoolpenningen van 80 à 90 leerlingen (*f* 60 à *f* 65) en nog een rente van *f* 26 en een vrije woning. Verder had hij een voordelig ontvangkantoor in dit grote dorp en toen dit niet meer mocht, was hij nog dijksontvanger, welk baantje een *f* 60 in het laadje bracht. In 1824 werd Hemke Hemkes, provisioneel te Taarlo, hier als ondermeester aangesteld. In het eind van 1839 heeft hij zijn bediening neergelegd; al lang was hij niet te gezond meer en reeds op 16 maart 1840 is hij te Franeker op 54-jarige leeftijd overleden. Nu kwam op 2 maart 1840 meester Jolle Gerrits de Vries, van Tjerkwerd. Zij vrouw heette Jacoba de Jong. Hij was eerder te Hemelurn en had daar in 1826 de 3e en in 1832 de 2e rang verkregen. De school werd in 1843 aanmerkelijk vergroot en ging nu snel vooruit in aantal leerlingen; in 1846 waren het er 195 ('s zomers) à 225 ('s winters). Toen waren er reeds twee hulponderwijzers werkzaam: Albert Prakken (later hoofd der school te Beetsterzwaag) en Sierd de Vries. Meester J. de Vries te Dronrijp gaf in 1846 uit: "2- en 3-stemmige zangstukjes voor de Jeugd, tot school- en huiselijk gebruik". Hij was een specialist in zang en zijn zanggezelschap "De Harmonie" had een goede naam door geheel Friesland.^a Op 2 febr. 1858 werd Tjipke Meijer, hulponderwijzer te Tzum, hier aangesteld als hulponderwijzer. In 1863 was Hoyte Schaap hier als hulponderwijzer en in 1869 vervulde J.R. Raadersma deze functie. (In 1870 werd hij hoofd te Birdaard.) In 1870 was een broer van Hoyte Schaap hier als hulponderwijzer, evenals J. van Dijk, die later hoofd te Drachten werd. Op 27 nov. 1873 werd R. Bijkersma van Makkum hier benoemd als hulponderwijzer. Meester J. de Vries heeft hier 35 jaar gestaan en kreeg eervol ontslag tegen 1 juli 1875. In datzelfde jaar werd hier een rooms katholieke school geopend.

Op 5 aug. 1875 trad Derk Boswijk, onderwijzer te Drachten, hier aan als hoofd der openbare lagere school; nog steeds waren de onderwijzers ook organist bij de hervormde gemeente. Hij is reeds op 1 sept. 1880 naar Holland vertrokken en later nog schoolopziener te Gouda geweest.

---

a Zie bijvoorbeeld *Leeuwarder Courant* 2 mei 1862 over een uitvoering van dit koor te Bergum.

Onder zijn hoofdschap is het geweest, dat op 30 juli 1878 de nieuwe school werd ingewijd.^a Op 21 okt. 1880 werd Johannes Balthazar Swerms, van Niezijl, hoofd van deze school. Hij was op 1 jan. 1877 hulponderwijzer te Marssum geworden en werd nadien hoofd van de school te Niezijl. Hij was eerst gehuwd met Geertje Antonides, die in sept. 1895 op 44-jarige leeftijd overleed. Later hertrouwde hij met J.F. Gericke, die hem overleefde. Op 1 maart 1913 ging hij met pensioen; hij is op 25 sept. 1930 te Apeldoorn overleden. Op 30 maart 1913 werd hij in Dronrijp opgevolgd door J. Bekius, die kwam van Oudshoorn. Op 1 sept. 1920 trad hij in functie bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. Zijn opvolger was A. Jonkers, die in 1929 naar Steenwijk vertrok, later in 1936 naar Zwolle. Toen kwam tijdelijk P. van der Zwaag en op 1 april 1929 kwam Th. Schaafsma van Baard; op 1 febr. 1935 ging hij naar de Schrans te Huizum. Sedert 1 maart 1935 was F. Roorda van Terband hoofd van deze school. In 1950-1951 is de school vernieuwd; kosten f 40.000.

Bijzonder onderwijs.

Reeds op 4 mei 1875 werd te Dronrijp een RK school geopend. De oprichting van deze school veroorzaakte vrij wat deining in het dorp. De oude pastoor was met de openbare school tevreden geweest, maar er kwam een jonge kapelaan en die wilde een eigen school... Als eerste hoofd van deze school werd M.A. Schuurs benoemd. In 1898 werd hij opgevolgd door Hermanus Dominicus Lambooij, die in sept. 1935 met pensioen is gegaan. Hij is op 25 april 1949 te Leeuwarden overleden. Sedert 1935 was S. Ketelaar hoofd van deze school.

De school voor christelijk nationaal onderwijs werd op 1 april 1908 geopend. Hoofd van deze school werd toen K.R. Lettinga, die in 1930 met pensioen ging. Hij is op 20 sept. 1939 op 70-jarige leeftijd te Hilversum overleden. Sedert 1930 was D. Stallinga, die hier reeds onderwijzer was, hoofd van deze school. In 1952 werd hij opgevolgd door Frielingh. Op 22 sept. 1953 werd een nieuwe school in gebruik genomen. De oude school werd toen verenigingsgebouw.

7. Engelum^b

In 1593-1594 was Weibertus Weiberti hier als schooldienaar, volgens een lijst van schoolmeesters te Engelum in het oudste kerkboek aldaar. Nergens anders dan te Engelum vond ik in de oude kerkboeken een lijst van schoolmeesters bijgehouden tot 1795. We nemen het zakelijke er uit over, aangevuld met gegevens van elders.

In juli 1606 was Tjaerd Jonges schoolmeester te Engelum.^c Volgens bovenbedoelde lijst kwam hij van de Academie en was hij de opvolger van Weiberti. Hij was hier reeds in sept. 1594: Tiaerdt Junghes te Engelum, maar dan staat er niet bij "schoolmeester".^d

---

a Het terrein voor de school werd in 1877 aangekocht. De school werd aanbesteed voor f 17.000; het verfwerk voor f 700. De oude school werd voor f 1100 aan de Ned. Hervormde gemeente verkocht.

b Eerder verschenen in *Franeker Courant* 28 april 1939.

c Menaldumadeel I 3.

d Menaldumadeel A 3.

Kort na 1606 vinden we Johannes Pibonis Nauta als schoolmeester te Engelum. Hij was een Leeuwarder van geboorte. Hem werd in 1612, wegens ergerlijk levensgedrag, het Nachmaal ontzegd. Hij komt hier op 10 mei 1613 nog voor, doch werd spoedig daarna afgezet. In sept. 1613 trouwden te Harlingen: Johannes Pibonis van Engelum en Griet Wijbbes van Harlingen. Later is hij predikant te Hemelum geweest (1620); ook daar ging het weer mis: op 23 mei 1626 werd hij afgezet.^a

Op 1 mei 1614 was hier mr. Outger Outgers schoolmeester. Hij kwam van Huizum, doch heeft het te Engelum blijkbaar niet lang gemaakt, want op 1 mei 1615 reeds kwam mr. Nanne Annes van Oosterbierum. Ook van hem vinden we niets naders aangetekend.

Omstreeks 1620 was Gerrijt Gerlaci hier schoolmeester. Hij en Aefke Lolkedr. hadden op 11 aug. 1621 te Marssum hun 1e huwelijksproclamatie. (De huwelijken moesten driemaal "over de kerk" geproclameerd worden.) Ze zijn elders getrouwd, staat er; dus waarschijnlijk te Engelum, doch de doop-, trouw- en lidmatenboeken lopen hier eerst vanaf 1645.

Omstreeks 1624 was hier Joannes Beetgumannus schoolmeester. Hij was eerder te Grouw geweest (in 1594 reeds) en stond later nog te Rinsumageest (in 1634 bijv.) Op 14 jan. 1625 werd in zijn plaats door de stemgerechtigde ingezetenen tot schoolmeester gestemd: mr. Cornelis Rickels (of Ryckles), jonghman. Hij bleef echter geen "jonghman" (= vrijgezel), doch trouwde (zeker vóór 1645) met Trijntje Feijkes, die nog leefde, toen hij eind okt. 1664 ("8 à 9 dagen vóór Allerheiligen" staat er) stierf, na een dienst van 39 jaar en 9 maanden alhier. Hij ligt hier ook begraven.

In jan. 1665 kwam mr. Age Meinerts "synde as vrijer, van Wansert". Hij was hier ook organist. Hij vertrok in 1669, even na Lichtmis (febr.), als schoolmeester en organist naar Hallum. De nieuwe schoolmeester Pijtter Luijtiens, van Jutrijp, verscheen in mei 1669. Hij trouwde hier op Allerheiligen 1674 met Wobbel Attes, waarop ze naar Beetgum vertrokken. (Zie aldaar.)

Op 1 nov. 1674 kwam mr. Wiltje Sijmons hier als schoolmeester en organist. Hij was omstreeks 1654 geboren. Hij trouwde hier twee jaar later op 1 nov. 1676 met Sijke Imes; in 1684 was zij nog in leven. Na haar dood hertrouwde hij op 22 juni 1704 met Trijntje Wijtzes van Menaldum. Langer dan een zijner voorgangers bediende hij de school te Engelum, nl. 57 jaren, tot zijn overlijden in 1731. Zijn zoon Sijmon Wiltjes was schoolmeester te Grouw en zijn zoon Yme Wiltjes was schoolmeester te Berlikum.

Op 9 sept. 1731 trouwden te Marssum: mr. Andries Jacobs, schooldienaar te Engelum en Sjoukjen Zijdses van Marssum. We ontmoetten hem reeds als schoolmeester te Berlikum, waarheen ze eind 1742 zijn vertrokken.

De stemgerechtigden kozen op 19 dec. 1742 tot schoolmeester: mr. Roimer Foppes (later: Wiegersma), schoolmeester te Wieuwerd. Hij was een Engelumers van geboorte, zoon van Foppe Ruimers, mr. timmerman te Engelum en Swobkjen Gosses. Zij waren hier getrouwd op 14 maart 1706. Op 3 febr. 1715 werd hun zoon Roimer Foppers hier gedoopt. Volgens het consistorieboek is hij hier op 15 juni 1745, ongehuwd, met 16 andere inwoners van Engelum, aan een besmettelijke ziekte overleden. Zijn broer Tjeerd Foppes was schoolmeester te Cornjum.

Op 9 febr. 1746 kwam mr. Sicko Alberts hier als schoolmeester en organist. Hij noemde zich Hempenius naar zijn geboorteplaats; hij was geboren in maart 1725 onder Hempens. (Te

---

a T.A. Romein, *Naamlijst der predikanten* (Leeuwarden, 1868-1888), p. 418.

Workum woonde in de jaren 1668, 1674 en 1686 doctor Jacobus Hempenius; in 1686 was hij "vroetsman" aldaar.) Hij trouwde te Engelum op 26 maart 1747 met Simentie Simens Postma alhier. Hun drie zoons Simon, Albert en Jacob werden hier resp. geboren op 26 sept. 1747, 4 mei 1749 en 4 juli 1755. Albert was later schoolmeester te Deersum, St. Jacobiparochie en Franeker. Meester Sicko is hier op 29 nov. 1793 overleden in de ouderdom van 68 jaar en bijna 9 maanden. Toen waren er ook nog drie dochters. Hij had de school ruim 47 jaar bediend.

Ruim een jaar lang werd de school nu door diverse meesters waargenomen, totdat op 12 april 1795 mr. Jacob Jans van Buuren gekozen werd, die hier in mei in functie trad. Hij was tevoren schoolmeester te Nijehaske geweest en afkomstig van Oosterwolde. Hij trouwde (hertrouwde?) te Engelum op 13 nov. 1803 met Sieuwke Klaazes. Hij is collecteur geweest, van 1806 tot 1810 gaarder der dorpsbelastingen. Een rang heeft hij nimmer verworven. Omstreeks 1815 noemt de schoolopziener Van der Plaats hem "ouderwetsch dweepachtig en pedant" (dát laatste was een algemene beschuldiging aan het adres der schoolmeesters!); "wordt echter langzamerhand beter". Wat dat betreft, kan het dus nog wel goed gekomen zijn, want hij had nog de tijd. Hij stond hier namelijk tot zijn dood op 1 febr. 1855; toen was hij 92 jaar oud en was in totaal 63 jaar schoolmeester geweest, zowel hier als elders. In 1817 waren er een 30-tal leerlingen, in 1846 slechts 16 à 21. Het traktement bedroeg 230 gulden benevens de schoolgelden en vrije woning. In de befaamde lijst van 1821 heten zijn gedrag "goed" en zijn vlijt "zeer goed.". Meester Van Buuren was tot zijn dood floreenontvanger te Engelum. Zijn zoon Jan Jacobs van Buuren was schoolmeester te Goutum. Zijn dochter T. van Buuren was gehuwd met T.L. Zijlstra te Engelum. De oude meester Van Buuren hield op eigen kosten een ondermeester, Roelof Harmens Dieters, die sedert 1 okt. 1846 de school voor hem waarnam. Hij was geboren te Harlingen op 8 april 1825; in juni 1844, toen hij de 3e rang behaalde, was hij ondermeester te Franeker. Hij behaalde in juni 1849, reeds te Engelum, de 2e rang en werd omstreeks mei 1855 definitief als "Onderwijzer der Jeugd" te Engelum aangesteld. Op 12 febr. 1863 werd hier een nieuwe school ingewijd. Meester Dieters verkreeg eervol ontslag en pensioen tegen 1 juni 1890, doch heeft de school nog een paar maanden waargenomen. Zijn vrouw heette Sjieuwke Zijlstra; zij was op 12 mei 1831 te Marsum geboren en is te Engelum overleden op 13 juli 1871. Roelof Dieters is op 10 juni 1902 overleden; beiden zijn te Engelum begraven.

Op 16 sept. 1890 deed zijn opvolger, F.H. Klazinga, onderwijzer te Stiens, zijn intrede aan de school. Meester Klazinga stond bekend als een uitnemend pedagoog. In 1907 kon hij een nieuwe school betrekken. Hij ging in okt. 1924 met pensioen en is op 26 dec. 1931 te Leeuwarden op de leeftijd van 69 jaar overleden en is te Stiens begraven.

Zijn opvolger was in 1924 Onno de Boer uit Baard, die op 1 nov. 1934 naar Berlikum vertrok. In dat jaar hadden namelijk Gedeputeerde Staten de school te Engelum opgeheven. De raad ging echter bij de Kroon in beroep en met succes: bij Koninklijk Besluit van 25 sept. 1934 bleef de school behouden.

Op 1 nov. 1934 werd Tj. de Jong, van de opgeheven school te Wier, hier aangesteld als hoofd. Hij vertrok op 1 juli 1936 naar IJsbrechtum. Sedert 1 juli 1936 stond M. Reidsma, wachtgeldhoofd van Firdgum, aan het hoofd van de school te Engelum.

Deze school moest volgens de Concentratiewet worden opgeheven, De raad verklaarde, dat de instandhouding wegens art. 19 der Wet op het Lager Onderwijs geboden was. Gedeputeerde Staten keurden dit besluit niet goed (27 april 1938). De raad kwam tegen deze beslissing in hoger

beroep, dat door de Kroon ongegrond verklaard werd, zodat de school op 1 april 1939 opgeheven is.

8. Marssum.^a

Op 21 mei 1591 was mr. Bernardus Heynsz. schoolmeester te Marssum.^b In 1600 vinden we mr. Freerck Tomasz te Marssum.^c Het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. In 1609 en 1610 was Wigger Jacobs "onse schoelmr."; hij was tevens ouderling.^d Zijn vrouw was Trijn Wiggers. Hij was hier toen waarschijnlijk al meerdere jaren; anders wordt je toch geen ouderling!

In 1611 was mr. Outger Outgers hier als schoolmeester. Hij vertrok in 1613 naar Huizum, doch kwam in 1614 reeds weer in Menaldumadeel terug en wel te Engelum. In april 1614 is ingekomen de schoolmeester Harmanus Folckeri; hij trouwde hier in mei van dat jaar met de weduwe Antje Albersdr., van Marssum. In nov. 1614 waren zij hier nog.

In april 1617 werd aangenomen tot lidmaat Harcke Sinda, "onse schoolmeester", toen ingekomen. Hij was in nov. 1608 "scholier" op de Latijnse school te Dokkum.^e Hij studeerde blijkbaar voor predikant met een toelage van Gedeputeerde Staten. In Romein's *Naamlijst der predikanten* komt hij echter niet als zodanig voor; hij is waarschijnlijk als schoolmeester overleden.

Hoe het ook zij, sedert mei 1623 vinden we hier in Marssum weer mr. Harmen Folkerts als schoolmeester. (In mei 1618 was te Oldeboorn een mr. Harmen Folkerts als schoolmeester.^f Mogelijk was het dezelfde.) In het Ordonnantieboek van Gedeputeerde Staten vinden we in okt. 1630 Hermannus de Veno, schoolmeester te Marssum. Hij moet wel dezelfde zijn als bovengenoemde mr. Harmanus Folckeri, te meer daar we in het trouwboek vinden: "11 Oct. 1634 Harmannes Folckery onse schoolmr., wedenaar, ende Jetske Intsesdr. na proclamatie gecopuleert [= getrouwd]". Het traktement bedroeg 140 c.g. Hij was hier in dec. 1637 nog als schoolmeester, doch is vóór mei 1638 overleden.^g (Zijn zoon was later te Oosterlittens.)

In mei 1638 kwam mr. Jelle Jelles, schoolmeester. Hij was hier ook diaken. Hij is evenwel reeds in mei 1641 vertrokken; waarheen, dat staat er niet bij. Sedert mei 1641 was mr. Petrus Julius (Pieter Jelles) hier schooldienaar. In aug. 1641 liepen de huwelijksgeboden van Petrus July van Oenkerck, schooldienaar te Marssum en Trijntie Jans van Leeuwarden. Op 28 aug. werd attestatie afgegeven om te Leeuwarden te kunnen trouwen. Hij was dus van Oenkerk afkomstig; hij was daar echter geen schoolmeester. Hij zal een broer geweest zijn van mr. Cornelis Julius te Boksum. Ook hij is af en toe diaken geweest, bijv. in 1643-1644 en 1648-1649. Hij heeft de school bediend tot omstreeks mei 1654 en komt later voor als *notaris publicus* te Leeuwarden. (Op 23 juli 1641 was hij geadmitteerd; hij komt als zodanig nog voor in 1657, 1661 en was in 1678 nog notaris.)

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 5 mei 1939.

b Acteboek Leeuwarden, fol. 60.

c Menaldumadeel A 3.

d Oudste lidmatenboek.

e Ordonnantieboek.

f Menaldumadeel I 7, fol. 114.

g Kerkvoogdij-rekeningen.

In juni 1654 kwam mr. Abraham Pijtters Stelma, van Oosterzee, hier als schoolmeester. Hij was ook dorprechter en deed, naar sommige posten in de kerkvoogdij-rekeningen te oordelen, ook aan "meisteren" (speelde voor dokter). Ook hij was soms weer diaken, 1656-1658 bijv. en in 1672 was hij ouderling. Het traktement bedroeg steeds 140 c.g. per jaar. In okt. 1683 was hij hier nog schoolmeester.^a In 1690 is mr. Abraham hier overleden. Ene Daniël Stelma werd tijdelijk belast met het klokluiden.

Omstreeks mei 1690 begon mr. Sijbe Pijtters Andringa hier zijn dienst als schoolmeester en dorprechter. Hij is hier echter reeds in het voorjaar van 1693 overleden. Zijn opvolger kwam omstreeks juli 1693: mr. Daniël Stelma "jonghman," schooldienaar te Marssum, zeker de bovengenoemde klokluiden. Hij was omstreeks 1672 geboren.^b Toch was hij blijkbaar geen zoon van mr. Abraham, want in de kerkvoogdij-rekeningen van 1700 heet hij mr. Daniël Jetzes Stelma. Op 14 maart 1697 trouwde hij hier met Jijssel Doekleedr. Geestdorp, ook een Marssumse. Zij was omstreeks 1676 geboren. Ze werden beiden eerst op 16 nov. 1714 tot lidmaten aangenomen. In febr. 1715 werd hun zoon Abraham hier gedoopt, waaruit dus toch weer de verwantschap met bovengenoemde mr. Abraham Stelma blijkt. (De vaders Pieter en Jetze kunnen broers geweest zijn). Mr. Daniël Stelma is hier omstreeks 7 dec. 1727 overleden, ongeveer 55 jaar oud. (Op 3 jan. 1723 zijn te Marssum getrouwd: Jetze Daniëls Stelma en Foekje Salomons.)

Op 12 april 1728 werd beroepen en in mei 1728 kwam over van Hardegarijp: mr. Dirk Epkes (Ludinga), schoolmeester, koster en voorzanger. Hij was een zoon van mr. Epke Geerts te St. Jacobiparochie. Zijn zoon Epke is hier op 20 dec. 1733 gedoopt. Mr. Dirk was hier nl. op 19 sept. 1728 getrouwd met Baukjen Sikkes van Marssum. Op 26 april 1749 werd hier hun zoon Gerrit gedoopt. Vele jaren heeft hij hier het ambt van school- en kerkdienaar bekleed, tot zijn dood toe, in dec. 1770. Aanvankelijk was hij geen dorprechter; in latere jaren wel. Het traktement was intussen op 154 c.g. gebracht. Zijn beroepbrief is in het kerkvoogdij-archief bewaard gebleven. We zullen hem hier niet overnemen, daar hij vrij gelijk is aan de reeds gepubliceerde.

Van jan. tot juli 1771 komt Albert Sikkes Hemptenius voor als substituut- of vervangend schoolmeester te Marssum. Hij was een zoon van de Engelumster meester en weldra (in 1772) zelf schoolmeester te Deersum. Op 26 juni 1771 werd mr. Hendrik Broersma, schoolmeester te Dedgum, benoemd tot schoolmeester, koster en voorzanger te Marssum. Ook zijn beroepbrief vinden we in het kerkvoogdij-archief. Hij was ook dorprechter (1782 e.v.). Hij heeft zijn functies hier tot 1795 bekleed.

In dat jaar kwam evenwel mr. Albartus Henricus Steensma, eerst provisioneel. Hij is hier getrouwd op 17 april 1796 met Akke Jacobs, ook van Marssum, waarna ze reeds in hetzelfde jaar naar Kollum vertrokken. In juli 1796 was de school vacant.

De nieuwe meester, Johannes Gerrits Smits, werd op 12 nov. 1796 benoemd van Gerkesklooster. Hij was in 1787 getrouwd met Sijtske Jans Bentheim, die op 12 dec. 1811, bijna 45 jaar oud, overleden is. Ook hij bekleedde de post van collecteur, van 1806 tot 1810 die van gaarder; in 1812, toen Marssum een afzonderlijke gemeente werd, werd hij percepteur van die gemeente, doch hij bleef schoolmeester. Een rang heeft hij nimmer bezeten. In aug. 1813 hertrouwde hij

---

a Classis Acta Leeuwarden.

b Bijlage Civ. Sent. port. 115, no. 6.

met Trijntje Wijtzes van der Werf te Marssum. Zij is op 17 maart 1815 te Marssum overleden. In 1813 nam hij, wegens hoge jaren en drukte als percepteur, een ondermeester: Justus Jellema. Het ontvangerschap bracht hem heel wat op, wel *f* 1500 per jaar! Op 12 mei 1819 bedankte de oude meester voor zijn post. Op 8 okt. 1826 overleed Johannes Gerrijts Smits, ontvanger der directe belastingen, oud 70 jaar. Zijn weduwe was D.J. Jellema; zij was blijkbaar zijn derde vrouw. Zij hadden samen drie jonge kinderen. Dan was er een dochter uit het tweede huwelijk en een uit het eerste huwelijk (A.J. Smits en R.D. Stapert). Smits is aan de in dat jaar heersende ziekte overleden.

In 1819 werd Justus Raukes Jellema, hier reeds sedert 1813 ondermeester, provisioneel tot schoolmeester aangesteld. Toch werd niet hij, doch Alle Douwes Lapstra, winterschoolhouder te Nieuwesloot (bij Langezwaag), tot schoolonderwijzer te Marssum benoemd, waar hij op 12 mei 1820 in functie trad. Hij bezat de 3e rang. Het inkomen bedroeg in 1820: *f* 194 van de kerk, een vrije woning en de schoolpenningen van omstreeks 45 leerlingen à 30 cent per kwartaal. In 1827 was Emme Osinga zijn vrouw. In 1830 kreeg Marssum een nieuwe school. In hetzelfde jaar (in juli 1830) behaalde mr. Lapstra de 2e rang, waarna hij solliciteerde naar Franeker, waar hij in 1831 benoemd werd. (In aug. is hij uit Marssum vertrokken.)

Op 30 april 1832 kwam Pieter Dirks de Vries van Schraard. Hij was op 21 april 1832 te Witmarsum getrouwd met R.J. Hoitinga. Hij was omstreeks 1809 geboren en had in april 1831 de 2e rang verkregen. In mei 1843 heeft hij voor zijn functie bedankt. Zijn opvolger werd op 1 aug. 1843 Klaas Siebes Meijer, ondermeester te Bergum. Geboren in 1819, was hij in 1835 kwekeling bij zijn vader in de school te Bovenknijpe; in 1838 werd hij ondermeester aldaar. In okt. 1841 werd hij ondermeester te Franeker, toen hij de 2e rang verkreeg. Vijf jaar heeft hij de school te Marssum gediend; op 1 sept. 1848 vertrok hij naar Sint Annaparochie.

Op 2 jan. 1849 kwam Romke Meinderts van Reenen, van Bergumerheide. Geboren omstreeks 1825, was hij in 1841 kwekeling te Kollum en in 1843 werd hij ondermeester aldaar. In okt. 1847 was hij schoolonderwijzer te Bergumerheide, toen hij de 2e rang behaalde. Het toenemend aantal leerlingen, nu tot 90 à 110 gestegen, had de schoolgelden aanzienlijk verhoogd. De inkomsten bedroegen in 1848 *f* 230 (*f* 200 van de kerk en *f* 30 van de grietenij), plus ca. *f* 120 aan schoolpenningen en een vrije woning. We ontmoetten meester Van Reenen reeds te Berlikum, waarheen hij in aug. 1851 was overgeplaatst.

Op 27 aug. 1851 kwam Heert Pieters de Jong. Geboren op 13 okt. 1828 te Vrouwenparochie, kwam hij daar op 16-jarige leeftijd als kwekeling in de school bij meester Auke Jans van der Wal. Onder diens leiding verwierf hij in april 1845 de 4e en in april 1847 de 3e rang; hij werd toen ondermeester te Minnertsga, vanwaar hij te Marssum benoemd werd, nadat hij in april 1851 nog de 2e rang had behaald. Hij ging in juni 1853 naar St. Jacobiparochie en later naar Stiens. Hij was een befaamd pedagoog en is op 1 jan. 1888 schoolopziener geworden in het arrondissement Heerenveen. Op 16 maart 1903 stierf hij te Stiens, oud 74 jaar.

In okt. 1853 kwam Heert Jacobs Dijkstra; hij was ondermeester te Holwerd en bezat ook de 2e rang. Geboren op 6 juni 1830, was hij in 1846 kwekeling te Brantgum en in juni 1848 ondermeester te Wierum. In juni 1852 werd hij ondermeester te Holwerd, toen hij de 2e rang verwierf en vanwaar hij benoemd werd te Marssum. Hij trouwde op 18 dec. 1856 te Ternaard met Y. Kijlstra van Holwerd. Op 1 febr. 1865 vertrok hij als hoofdonderwijzer naar Warga. Op 22 maart 1865 werd benoemd Geert Heemstra, van Burgwerd; hij trad op 1 mei in functie.

Het gemeentebestuur had besloten, dat met ingang van 1 jan. 1861 het openbaar onderwijs in de gemeente kosteloos zou zijn; daarmee vervielen dus de schoolpenningen als onderdeel van het traktement der onderwijzers. Dit als uitvloeisel van de nieuwe *Wet op het Lager Onderwijs* van 1857. De traktementen moesten nu dus worden herzien. De hoofdonderwijzer te Marssum genoot in 1865 f 475 plus vrije woning. Op 1 juni 1865 werd Jan Frederik Haytink van Warga benoemd tot hulponderwijzer te Marssum. In 1866 kreeg Marssum een nieuwe school. Op 27 nov. 1873 werd B. Bolleman Kijlstra uit Sloten (Fr.) benoemd tot hulponderwijzer. Meester Heemstra diende de school langer dan een van zijn 19e eeuwse voorgangers: hij ging op 1 sept. 1901 met pensioen.

Zijn opvolger kwam in 1901: G. Elgersma van Noordwolde. In 1905 werd hij opgevolgd door P. Jongbloed van Schalsum. Onder zijn hoofdschap werd in 1912 de nieuwe school gesticht. Op 1 dec. 1927 ging hij met pensioen; begin febr. 1945 is hij te Delft overleden. Sedert 1 dec. 1927 was D.J. Heeringa, van Schingen, hoofd van deze school. In 1946 was hij hier nog steeds als hoofd.

Bijzonder onderwijs

In 1871 is te Marssum een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend. Als hoofd van deze school werd toen G. Klijn aangesteld. In 1875 werd hij opgevolgd door K. Spijksma, die in 1879 naar Hallum vertrok. Hij werd toen opgevolgd door J. Alberts, die in 1881 naar Ee vertrok. Toen kwam Feike Zijlstra, onderwijzer te Leeuwarden. In 1887 werd deze school opgeheven en verplaatst naar Beetgumermolen. F. Zijlstra bleef in functie als hoofd; zijn opvolger werd weer Jan Alberts, zoals we reeds eerder gezien hebben.

9. Menaldum.^a

Toevallig vond ik in Baarderadeel N 1, dat in juni 1585 Hoyte Hettesz. hier schoolmeester was. Uit Menaldumadeel A 2 blijkt, dat hij in okt. 1588 hier nog was en tevens ontvanger was. In jan. 1594 was Hoyte Hettes nog "schooldienaer en coster" te Menaldum en in 1597 was hij hier nog als ontvanger.^b In okt. 1613 was ene Hoetse Sickes "schoelmeyster" in Menaldumadeel, blijkbaar in Menaldum.^c In mei 1615 was hij te Peins; in 1622 te Midlum en noemt zich dan nog "van Menaem". Van mei 1618 tot mei 1622 was ene Foppe Sickes Siollema ontvanger te Menaldum.^d Op 15 mei 1627 was mr. Petrus Pibonis (Pieter Piebes) als schooldienaar te Menaldum.^e Volgens zijn handtekening, in welker krullen ook enige cijfers geplaatst zijn, was hij in 1600 of 1601 geboren. In 1639 vinden we hem ook in het kerkrekenboek. Hij kreeg van de kerk 35 c.g. per jaar en ontving 5 c.g. voor klokluiden.^f Gezien deze vorstelijke beloning, moet er wel schoolland

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 19 mei 1939.
b Menaldumadeel A 3 en A 4 (1597).
c Menaldumadeel I 4.
d Menaldumadeel I 5.
e West-Dongeradeel Q 7, fol. 300.
f Archief Schwarzenberg, no. 21.

geweest zijn. In jan. 1636 was Semkie Uupkedochter zijn huisvrouw.^a In 1654 was hij tevens ontvanger.^b Later noemt hij zich mr. Petrus Pibonis Sjollema of Zijollema, schoolmeester en dorprechter, bijv. in de jaren tussen 1668 en 1671.^c Hij komt hier nog voor in sept. 1677, in juli 1679 en op 25 mei 1684, doch is toen weldra overleden.^d Zijn broer Johannes Pibonis Sjollema was schoolmeester te Kimsward.

In dec. 1684 werd tot lidmaat aangenomen: Pijbo Pieters Zijollema, jongman. Hij was hier op 1 okt. 1665 gedoopt als zoon van mr. Petrus bovengenoemd. Hij volgde zijn vader op als schoolmeester en was dit in elk geval reeds bij zijn huwelijk op 21 april 1689 alhier met Foekjen Jans Faber van Leeuwarden. Hun zoons Petrus, Jan en Frederik zijn hier gedoopt, resp. 21 jan. 1693, 10 nov. 1695 en 20 maart 1701. Hun dochters Grietje en Engeltie zijn hier gedoopt op resp. 2 maart 1690 en 3 april 1698. Op 12 maart 1695 verkochten Pijbe Pibonis [moet zijn Pijbe Pieters], dorprechter en schoolmeester te Menaem, Auckien Pieters, vrouw van Oege Sipkes schuitmaker op Kleijenburg bij Leeuwarden; Andries Agges mr. timmerman te Dronrijp als curator over de minderjarige kinderen van wijlen Claas Wouters en Trijntie Pieters Sjollema, in tijden echtelieden te Dronrijp, tezamen kinderen en erfgenamen van wijlen Engelke Yges en Petrus Pibonis Sjollema, in leven echtelieden te Menaem, een huis te Leeuwarden.^e

Op 8 april 1703 was Pijbo Pieters Sjollema als schoolmeester in Grouw. In die plaats werden ook een aantal kinderen geboren: Willem Piebes Sjollema, Johannes Piebes Sjollema (geb. 1706), Wimkje Piebes Sjollema (geb. op 2 jan. ?????). Hun zoon Piebe Jans was scheepstimmerman te Oldeboorn. Engeltje huwde met Wietze Tjipkes. Piebe Pieters Sjollema was in Grouw als schoolmeester tot aan zijn dood in de herfst van 1714.

In juli 1703 werd in Menaldum tot lidmaat aangenomen mr. Rintje Bauckes Tjebbinga, schooldienaar en ook dorprechter. Hij was omstreeks 1678 geboren. Zijn zoons Sibren, Tjalling en Jan zijn hier gedoopt, resp. op 13 maart 1712, 7 nov. 1714 en 9 juni 1720. Zijn dochter Baukjen werd gedoopt op 9 nov. 1704. Zijn vrouw heette Trijntie Jans. Met deze meester heeft de kerkeraad wat te stellen gehad! Reeds in 1714 werd hij onder censuur gesteld; in 1715 haalde hij zulke vuile stukjes uit, dat de zaak voor de classis kwam: dronkenschap, vechten, ontucht.^f Hij werd afgesneden van de gemeente, doch.... bleef blijkbaar stilletjes schoolmeester! Hij was hier althans in okt. 1722 nog. In april 1725 was R.B. Tjebbinga nog dorprechter te Menaldum.^g Doch op 30 jan. 1726 werd een nieuwe schoolmeester gestemd in zijn plaats en werd hij "thans extra provinciam," buiten de provincie, genoemd.^h In febr. 1733 werden curatoren benoemd over bovengenoemde kinderen, nagelaten door wijlen Rintie Tjebbinga en Trijntie Faber, in tijden echtelieden.ⁱ

Op 30 jan. 1726 dan werd door stemgerechtigde ingezetenen Hendrik Dirks Gatsonides tot

-
- a Authorisatieboek.
b Wonseradeel GG 6, fol. 80.
c Franekeradeel EE 8 en X 2.
d Barradeel V 12 (1677); West-Dongeradeel H la (1679); Kerkeradsrekenboek (1684).
e Hof III 25, fol. 171.
f Handelingen kerkeraad.
g Archief Schwartzenberg.
h Zie ook Cuperus, *Kerkelijk leven* II, p.180.
i Authorisatieboek Bolsward.

schooldienaar benoemd. Hij kwam in mei over van Wanswerd, met Dieuke Gatsonides, blijkbaar zijn zuster. In zijn beroepsbrief stond, dat hij tevens als organist fungeren moest "so ras 't selve gemaakt sal zijn." Dit was dan zeker in 1731 reeds het geval, want toen werd hij ook als organist genoemd. Op 18 nov. 1731 is hij hier getrouwd met Lijsbeth Minnes; beiden komen in de lidmatenlijsten van 1761 en 1772 nog voor. Hij heeft zeer waarschijnlijk de functie bekleed tot omstreeks 1780, toen hij door zijn zoon werd opgevolgd. Op 15 juni 1805 stond in de *Leeuwarder Courant*:

"Heeden morgen 3 uur overleed na eenige sukkeling aan het water en verval van kragten, in den ouderdom van circa 92 jaaren onze zeer waarde moeder Elizabet Minnes, wed. Hendrik Gatzonides in leven schoolmeester tot Menaldum. Menaldum, 12 juni 1805. Tjepke, Gerardus en Trijntje Gatzonides."

In 1780 werd Hendrik Gatsonides dus opgevolgd door zijn zoon Gerardus Hendriks Gatsonides, die tot schoolmeester en dorprechter werd benoemd. Deze was hier in 1740 geboren (gedoopt op 16 okt.) en overleed op 26 nov. 1809 ongehuwd, in hoge ouderdom. In zijn tijd was hier in 1795 een nieuwe school gebouwd. Een rang heeft hij nimmer bezeten.

In 1810 kwam Jan Herman F. Braak van Wolvega. Het traktement bedroeg toen *f* 250 als onderwijzer, plus *f* 100 als koster-organist, plus schoolgelden en een vrije woning. Zijn onderwijs werd door schoolopziener Van der Plaats in 1815 geprezen. Hij bezat de 2e rang. Zijn vrouw was Willemina Jongkind. In 1819 werd de school te Menaldum gedeeltelijk vernieuwd, verlengd en opgetrokken en werd het schoolmeestershuis van een beschoten dak voorzien.^a Op 24 sept. 1820 hertrouwde hij met Antje Riemers Riemersma. In 1824 stond de gemeente *f* 150 toe voor een ondermeester te Menaldum, Berlikum en Dronrijp. Te Menaldum werd toen per 1 okt. 1824 aangesteld: Ate Wijnstra, die hier reeds als kwekeling was. In het voorjaar van 1851 verkreeg de heer Braak eervol ontslag en een pensioen. In datzelfde jaar werd de school vergroot en vernieuwd. Hij is op 21 aug. 1857 te Suameer overleden, oud 67 jaar, na een 37-jarige echtvereniging met A.H. Riemersma. (Twaalf kinderen gingen hem voor, vier liet hij nog na.) Op 8 sept. 1851 kwam de nieuwe meester, Jelte van der Ley, van Noordwolde; hij was ook organist. Het traktement bedroeg toen *f* 350, de schoolpenningen van ca. 140 leerlingen en een vrije woning. Het aantal leerlingen, in 1817 reeds 120, bedroeg in 1846 80 ('s zomers) tot 105 ('s winters). In 1846 was Jacob Pieters van der Werf, 3e ranger, hier als ondermeester werkzaam. Meester Jelte Tjitses van der Leij was geboren in 1807; in 1823 werd hij kwekeling te Gorredijk en in okt. 1825 ondermeester aldaar. In okt. 1829 werd hij schoolonderwijzer te Wanswerd; hij behaalde toen de 2e rang. In 1830 werd hij *Onderwijzer der Jeugd* te Ferwerd en in 1840 te Noordwolde, vanwaar hij in 1851 naar Menaldum werd benoemd. Hij schreef: "Proeve van Spelkunde voor de Vriesche Schooljeugd", "Opgaven en Oefeningen betreffende de Nederduitsche Spelling" en "Woordenlijst ter aanwijzing van eene goede Spelling".^b Dus weer een heldere ster aan de pedagogische hemel. Hij kreeg eervol ontslag tegen 1 jan. 1873. In dat jaar werd hier een nieuwe school gebouwd.

Op 1 april 1873 werd Johannes Timmer van Wanswerd uit een lijst van 60 sollicitanten

---

a *Leeuwarder Courant*, 6 aug. 1819.

b *Leeuwarder Courant*, 24 nov. 1840.

benoemd. Hij was ook organist. Zijn vrouw was Ida Dijksterhuis. Vele jaren heeft hij aan het hoofd van de school van Menaldum gestaan. In 1910 werd het schoolgebouw verbouwd en belangrijk verbeterd. Op 1 okt. 1912 ging hij met pensioen. Zijn vrouw overleed op 6 febr. 1924. Hijzelf is te Groningen overleden op 4 aug. 1929, oud 84 jaar. Zijn zoon Reinder Tjeerd Timmer, geboren in 1885, werd notaris te Sint Annaparochie.

Op 1 okt. 1912 werd IJme Wiedema, van Oudetrijne, benoemd als hoofd van deze school. Hij was in okt. 1905 gehuwd met Jannigje Bouma. Op 1 jan. 1931 ging hij met pensioen. Hij overleed op 15 nov. 1936 te Leeuwarden, oud 56 jaar. Sedert 1 juni 1931 was Joh. Werkhoven, van Jubbega-Schurega, hoofd van deze school. Hij stond hier tot 16 april 1945, toen hij als NSB-er twee jaar geïnterneerd werd. Hij werd in april 1945 voorlopig opgevolgd door P.W. Pietersen, onderwijzer te Jellum. In 1946 kreeg hij een vaste aanstelling. Op 1 sept. 1953 vertrok hij naar Bergum. Eind 1953 werd hij opgevolgd door H. Scheffer, hoofd van "School B" te Harlingen.

Bijzonder onderwijs

Te Menaldum werd in juli 1867 de eerste christelijke school in deze gemeente geopend; een hervormde (CVO) school. Als eerste hoofd werd toen Hendrik Pieter du Pré aangesteld; hij overleed reeds op 25 juli 1868, oud 31 jaar. Zijn opvolger was W. Krijnen jr., die in 1874 werd opgevolgd door H. de Vries Az., die hier reeds als onderwijzer was. Hij werd in 1881 hoofd van de bijzondere school te Oppenhuizen.

In 1881 kwam T. Kokmeijer, van Emmen; hij werd later hoofd in Oudega (W) en Kollum. In 1884 werd A. Lukkien, onderwijzer te Groningen, benoemd; in 1885 werd hij hoofd van de bijzondere school te Grootegast. Zijn opvolger werd toen J. Grijsma, onderwijzer te Franeker. In 1891 kwam R.G. Fennema, die in 1892 naar Oldeboorn vertrok.

Op 1 dec. 1892 werd R. Bakker aangesteld als hoofd van deze school. Hij was geboren op 14 okt. 1868 te Woudsend; in 1887 was hij onderwijzer te Haarlem. In 1904 werd de oude school afgekeurd en een nieuwe gebouwd aan het Langpad. Meester Bakker ging op 16 okt. 1933 met pensioen. Hij herdacht op 24 mei 1944 zijn 50-jarige echtvereniging met P. Wassenaar. Hij overleed op 27 febr. 1945 te Loosduinen, oud 76 jaar. In 1933 werd T. de Vries, onderwijzer te Voorburg, benoemd als hoofd van deze school. In 1952 was hij hier nog.

10. Schingen.^a

Van dit dorp is van het kerkelijk archief al bijzonder weinig bewaard gebleven: te Leeuwarden zijn slechts de doop- en trouwboeken van 1772-1810, terwijl bij de gemeente een oud kerkvoogdij-rekenboek berust, lopende van 1669-1754. Voor de gelegenheid tot inzage van het laatste, mij gegeven, betuig ik de adminstrerend kerkvoogd mijn hartelijke dank. In andere oude stukken vond ik slechts: april 1594 Jan Olfertsz. "scholmeister op Schingen".^b In oktober 1599 was hij hier nog.

Op 6 maart 1619 vond inventarisatie plaats ten huize van Weybartus Joannes Stellingwerf, in

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 26 mei 1939.

b Menaldumadeel A 3.

leven "schooldiender op de Schingen" en Trijn Tialings zijn nagelaten huisvrouw. Hij stond hier vanaf circa 1600. In de periode 1622-1626 was Haaye Jansz. ontvanger van Schingen, tevens mederechter van Menaldumadeel, doch waarschijnlijk geen schoolmeester.

In 1669 stond hier volgens het kerkvoogdij-rekenboek Jacob Jansen, "schoolmeester op de Schingen". Het traktement bedroeg 70 c.g. met enige emolumenten, dat de meester in vier termijnen van 17 gl. 10 st. beurde op Lichtmis, in mei, Jacobi en Allerheiligen. In sept. 1677 was hier hier ook.^a Hij kan hier natuurlijk wel jaren voor 1669 reeds gestaan hebben, maar daaromtrent bestaat nog geen zekerheid. In 1693 is mr. Jacob Jansen hier overleden. Met Lichtmis (op 2 febr) ontving hij nog zijn pencie, maar op 20 juni 1693 werd de mei-pencie betaald aan Wyck Jaakobs wegens "wl. Jaakob Jansen schoolpencie". Wyck was dus allicht zijn weduwe.

Op 13 juni 1693 werd mr. Baucke Rouckema tot schooldienaar in Schingen gestemd.^b Hij ontving op Allerheiligen 1693 zijn eerste kwartaaltraktement; hij was hier dus sedert ongeveer 1 aug. In 1694 werden de kerk, pastorie en het schoolhuis in Schingen grondig gerepareerd.^c Hij is hier in 1713 overleden; hij ontving op 8 juni nog zijn mei-pencie, doch op 31 aug. ontving Saap Hajes, zijn weduwe, de Jacobipencie en met Allerheiligen 1713 nog eens weer.

Intussen was op 17 nov. 1713 mr. Jan Everts Brongersma, schoolmeester te Idskenhuzen, hier te Schingen "beroepen". Hij ontving Lichtmis 1714 zijn eerste kwartaalpencie als kerk- en schooldienaar. Het traktement was nog steeds viermaal 17 gl. 10 st. De school stond te Schingen, vlak bij de pastorie en kerk, zoals uit de kerkvoogdij-rekeningen blijkt. Hij ontving op 17 aug. 1726 nog traktement, doch is blijkbaar spoedig daarna overleden: op 14 dec. 1726 werd aan Trijntje Wijbrens $\frac{1}{4}$ jaar schoolmeesters traktement uitbetaald, Allerheiligen verschenen. Dit was dus zeer waarschijnlijk zijn weduwe.

Op 18 jan. 1728 ontving Regneris Schram 70 gl. wegens 1 jaar schoolmeesters traktement, Allerheiligen 1727 verschenen, Hij was hier dus in nov. 1726 in functie getreden en ongetwijfeld de op 20 mei 1703 te Beetgum gedoopte zoon van de Beetgumer schoolmeester Genius Schram. Hij ontving sedert nov. 1744, gedurende een aantal jaren, behalve 70 gl. traktement ook nog 25 gl. wegens voorzingen in de kerk te Slappeterp. Daar zal dus toen een oude voorzanger overleden en direct geen nieuwe bij de hand geweest zijn. Meester Regnerus was hier op 20 nov. 1753 nog. Dan laten de kerkvoogdij-rekeningen ons in de steek. We weten dus niet, hoe lang hij hier nog gestaan heeft.

Wel weten we, dat zijn opvolger mr. Joh. Schram, hier in op 18 maart 1786 overleden is, want op 3 april van dat jaar was er boelgoed ten sterfhuize van mr. Joh. Schram, schoolmeester en dorprechter te Schingen.^d Hij zal wel een zoon van mr. Regnerus (of diens broer?) geweest zijn, maar wanneer hij hier in functie getreden is, kunnen we niet zeggen.

Waarschijnlijk werd in 1786 Folkert Dirks Stedehouder, die hier reeds vele jaren woonde en die we hier weldra als schoolmeester aantreffen, door zijn stemgerechtigde dorpsgenoten tot die functie benoemd. In 1796 was hij schoolmeester, dorprechter en gaarder van Schingen en

---

a Barradeel V 12.
b Archief Schwartzenberg.
c Kerkvoogdij rekeningen.
d *Leeuwarder Courant*.

Slappeterp. Zijn vrouw heette H.D. Kuipers; zij waren in 1768 getrouwd. Hij is hier op 5 okt. 1806 overleden, oud 61 jaar en 7 maanden. Hij had vier kinderen.

Hij werd opgevolgd door zijn schoonzoon Simon Klazes (Faber), wiens vrouw Janke Folkerts Stedehouder was. Hij was in 1761 te Berlikum geboren en werd in 1806 provisioneel aangesteld om de school 's winters waar te nemen; hij was en bleef namelijk timmerman. Vanaf 1814 evenwel hield hij 't gehele jaar door school. In 1817 bedroeg het aantal leerlingen slechts 16; het traktement was toen f 150, plus schoolpenningen en een vrije woning. In 1830 kwam er een nieuw schoolgebouw. Op 20 aug. 1830 stierf hij hier in de ouderdom van 69 jaar.

Op 17 jan. 1831 kwam Gerrit Jans Krol hier als schoolmeester. Hij trouwde op 25 april 1832 te Menaldum met Jannigje Jous Wijngaarden van Slappeterp, die echter reeds op 14 sept. 1835 op 19-jarige leeftijd overleed. Hij heeft in de zomer van 1838 voor zijn functie bedankt.

De school werd nu provisioneel waargenomen door Johannes J. Snijder, die in 1839 zijn vaste aanstelling ontving. Hij was in 1813 geboren en had in okt. 1838 de 2e rang verkregen. In sept. 1847 vertrok hij naar Garijp, waar hij op 16 nov. 1864 zijn 25-jarige dienst als hoofdonderwijzer vierde; dus was hij op 16 nov. 1839 te Schingen vast aangesteld.

Op 15 dec. 1847 werd op het grietenijhuis te Menaldum vergelijkend examen gehouden voor een nieuwe hoofdonderwijzer. In de advertentie in de *Leeuwarder Courant* stond een oproep voor dit examen met daarbij de beloning voor de toekomstige schoolmeester, dat bestond uit:

"f 150 tractement van de Kerk en f 30 van de Grietenij, alsmede de schoolpenningen van ca. 20 leerlingen, ieder 30 cts. in de 3 mnd.; het gebruik van een huis en tuin groot ca. 18 roeden (de Kerk betaalt de grondbelasting), alsmede het regt om 1 bd. 10 roede land uit de Kerkeplaats jaarlijks met aardappelen te bebouwen tegen genot van de halve vrucht."

Als nieuwe hoofdonderwijzer werd op 17 jan. 1848 Pieter Geerts Bleeksma, provisioneel te Garijp, benoemd. Hij was geboren in 1821, was in 1837 kwekeling te Irnsum en in 1839 ondermeester te Beetsterzwaag. In juli 1843 was hij ondermeester te Joure, toen hij de 2e rang verkreeg. In 1846 nam hij provisioneel de school te Garijp waar, vanwaar hij te Schingen benoemd werd. In 1867 is hier een nieuwe school gesticht, tusschen Schingen en Slappeterp. Bij raadsbesluit van 23 jan. 1877 kreeg hij (niet eervol) ontslag, met ingang van 1 mei.

Op 1 juni 1877 kwam Klaas Baltjes, van Peins. Hij ging in 1920 met pensioen en is op 13 jan. 1926 te Tzummarum overleden. In 1906 is de school te Schingen belangrijk verbouwd. In 1920 werd D.J. Heeringa, onderwijzer te Marssum, benoemd als hoofd. Op 1 dec. 1927 werd hij hoofd van de school te Marssum. Op 1 jan. 1928 werd D. Gerritsma aangesteld; op 1 april 1930 werd hij hoofd van de school te Sijbrandaburen. Zijn opvolger kwam op 1 mei 1930: Tj. Prins van Borger-Compascuum. Op 1 maart 1932 vertrok hij naar Lutten (Ov.)

Sedert 1 april 1932 was P. Drost, onderwijzer te Veendam, hoofd van deze school, totdat hij begin 1947 eervol ontslag kreeg. Op 1 jan. 1947 kwam zijn opvolger: J.R. Hoekstra, onderwijzer te Dronrijp.

11. Wier.^a

Van Wier is bewaard gebleven een oud kerkvoogdij-rekeningboek van 1563 tot 1622.^b Daaruit blijkt, dat op de rekendag 21 mei 1587 "de costerie eenige jaren vacant was geweest, doch tegenwoordig deur eenen Claes Vincents, schooldienaar, wort bediend." Hij trok zijn inkomen hoofdzakelijk uit landerijen, die hij zelf bearbeidde. Hij leverde dan ook "garst" aan de kerkvoogdij, ten behoeve der armen, en "sluyck" voor dakbedekking enz. Hij komt hier in 1608 nog voor; in 1610 vinden we hem evenwel te Jelsum. Zijn vrouw was Geertie Laurents, te Wier reeds.

In 1608 was hier Idde of Ede Jansz dorprechter en schooldienaar. Van 1611 tot 1613 was hij tevens kerkvoogd. In 1614 moest er weer een nieuwe schoolmeester komen; eerst dachten de kerkvoogden een uit Joure te nemen, doch het werd een uit Franeker. In de kerkvoogdij-rekeningen lezen we in juni 1614:

"Alsoo met de schoolmeester van Joure reden waer geweest, wast geheten, datmen hem tot Jorwert antwert leggen solde; de bode betaalt 10 stvs.; Jan Diuerts betaalt voor de Rendant (=kerkvoogd) en Folkert Ernstes met peerden en wagen nae Franeker te brengen om de schoolmeester te verstaen 25 stvs.; Noch aen Jan voorsz. en een ànder, de eene om nade schoolmeester te vernemen en d'ander om hem aen te nemen, tsamen 1 £ (= 1 gld.); de schipper, die d'schoolmeester tot Belcum brachte en voor het goet op te rijden 1 £ 7 st.; en d'schoolmeester 3 nachten tot Jans (Diuerts) geslapen hebbende, daervoor Jan betaalt 10 st.; factum in alles 4 £ 12 st."

Zo kreeg Wier dan zijn nieuwe meester in 1614; het was Cyprianus Jacobi Ilst (Sjoerd Jacobs Ilst). Hij kreeg op 15 aug. 1614 25 c.g. wegens ¼ jaar pencie. In 1615 heet hij echter "gewesene schoolmeester, vermits sijn langdurige crancte." In 1616 ontving hij evenwel nog traktement. In 1624 duikt hij weer op te Tzum; dit moet wel dezelfde geweest zijn.

In 1617 was Tiaerdt Jansz. hier schoolmeester en dorprechter. De pencie bedroeg 100 c.g. per jaar. Hij was hier in 1621 nog. In mei 1624 evenwel was hij hier ook nog schoolmeester.^c Op 2 mei 1625 werd hij ook genoemd: Tijaerd Jansz dorprechter en schoolmeester te Wier.^d Ook op 2 mei 1629 was hij hier nog.^e Nu zijn we op andere bronnen (meer toevallige) aangewezen, daar eerst sedert 1675 de doop- en trouwboeken bewaard gebleven zijn.

Op 9 mei 1637 was mr. Lourens Lourens rechter en ontvanger te Wier; Jancke Jansdr. was toen zijn huisvrouw. Het is zeker dat hij toen ook al schoolmeester was. In juni 1640 was Lourens Lourens Buirtie hier schoolmeester.^f Op 15 juni 1644 waren mr. Lourens Lourens, schooldienaar te Wier, en Jannichie Jansdr. echtelieden.^g Hij was hier in 1649 nog en was toen nog steeds

---

a Eerder verschenen in *Franeker Courant* 26 mei 1939.

b In depot bij het Ryksargyf Leeuwarden

c Barradeel B 2.

d Hennaarderadeel M 3.

e Bildt N 3.

f Stemregister 1640; Archief Schwartzenberg.

g Bildt N 5.

dorprechter.^a Hij is overleden vóór 28 maart 1653, toen sprake was van curatoren over zijn kinderen.^b Mogelijkerwijs is hij eerder overleden, want op 18 mei 1674 heette Jan Asperen "gewezen schoolmeester tot Wier". In de periode 1677 tot 1680 was hij ontvanger te Tzummarum. De huisinge, landen en schooldienst te Wier was hem op 18 dec. 1648 tegen 1 mei 1649 opgezegd.^c

In dec. 1654 was mr. Jan Ottes schooldienaar en ontvanger te Wier; in aug. 1659 was hij dat nog en ook op 28 juni 1662 was hij hier nog als schooldienaar en ontvanger.^d In okt. 1675 werd mr. Meijno Arents, schoolmeester te Wier, tot lidmaat aangenomen. Hij kwam van Boornbergum en trouwde op 28 nov. 1680 te Wier met Jaycke Claesdr. Hij was hier in april 1734 nog schoolmeester en ontvanger, doch is in 1735 overleden. Zijn opvolger mr. Sippe Dirks werd op 23 maart 1736 op belijdenis des geloofs tot lidmaat aangenomen. Hij stond hier in 1749 nog. In jan. 1756 was mr. Tiebbe Reinders hier schooldienaar. Hij was op 17 okt. 1717 te Britsum gedoopt en trouwde daar in mei 1753 met Akke Elisas. Hij overleed in 1757; na zijn dood werd zijn zoon Tjibbe Tjibbes op 22 mei 1757 te Hardegarijp gedoopt.

Op 16 mei 1762 trouwden alhier Ruurd Hendriks Ruardi, schoolmeester te Wier, en Antje Arjens Bethelius, mede van Wier. Hij werd hier op 31 maart 1763 op belijdenis des geloofs gedoopt, doch stierf nog in hetzelfde jaar. Hij was, dunkt me, een zoon van de Finkumer schoolmeester. Op 20 nov. 1763 trouwden te Wier Carel Delschneider, schoolmeester aldaar, en Grietje Konings van Leeuwarden; beiden met attestatie van Cornjum, waar hij echter geen schoolmeester was. Hij was hier in 1779. Op 1 sept. 1795 was hij blijkbaar afgezet: "Op een request van Carel Delsnijder, geremoveerd schoolmr. te Wier aan het Mindergetal, verzoekende in zijn post hersteld te mogen worden, is na ingewonnen advies van de Municip. van Menaldumadeel den 11 sept. 1795 afwijzend beschikt."^e

In 1799 was Tetman Willems Dijkstra schoolmeester te Wier. Hij was de op 25 febr. 1777 geboren zoon van de Beetgumer schoolmeester. Zijn broers Pieter Willems Dijkstra en Heerke Willems Dijkstra waren resp. schoolmeester te Beetgum en Berlikum. Een rang heeft hij niet bezeten. Wel was hij tevens dorprechter, collecteur en van 1806 tot 1810 ook gaarder. Hij was hier op 1 aug. 1802 getrouwd met Anna Catharina, dochter van ds. Hobbo Lemke te Wier. In 1813 bedankte hij voor zijn post. In febr. 1814-1815 was hij schout der gemeente Berlikum. Hij kocht later het Tichelwerk te Berlikum en is op 10 febr. 1835 aldaar als steenfabrikant en assessor van Menaldumadeel overleden, oud 58 jaar. Zijn zoon Wilem Tetmans Dijkstra, geboren op 7 juni 1810, is op 2 febr. 1823 te Berlikum overleden. Na de dood van zijn eerste vrouw op 7 aug. 1827, was hij op 25 febr. 1829 hertrouwd met Hiske L. Wijma, die hem overleefde. Zij hertrouwde op 18 dec. 1847 met G.L. Kuipers van Bergum. Van Tetman Dijkstra had zij een zoon, verder had ze een voordochter, die voor 1835 reeds gehuwd was.

In 1813 werd de school provisioneel waargenomen door Hermanus Olpherts Kiestra, die op 12 dec. 1814 zijn vaste aanstelling ontving. Hij was een zoon van mr. Olphert Ebbings Kiestra te Oosterlittens en was daar op 30 mei 1792 geboren. Op 16-jarige leeftijd werd hij kwekeling en

---

a Archief Schwartzenberg.
b Recesboek Bildt.
c Mendaldumadeel I 29 (1674) en A15 (1648).
d Weesboek H 5 van 't Bildt (1659) en Bildt H 5, fol. 298° (1662).
e Archief Mindergetal M 9.

omstreeks 1810 werd hij ondermeester bij zijn vader. In mei 1813 was hij ondermeester te St. Jacobiparochie en behaalde toen de 3e rang. Hier vandaan ging hij naar Wier. Hij trouwde op 14 juni 1815 met Geertje Douwes Fopma. Schoolopziener Van der Plaats getuigt van hem, dat hij "met ijver en nuttig onderwijst". In het voorjaar van 1833 heeft hij echter afstand van zijn post gedaan en werd "coopman" te Berlikum. Zo komt hij in 1839 nog voor, tevens administrerend kerkvoogd aldaar. In 1830 kreeg Wier een nieuwe school.

Op 1 aug. 1833 kwam Libbe Oebeles Kijlstra, van Ureterpervallaat, waar hij provisioneel de school waarnam. Hij was geboren op 25 maart 1811 en was in 1827 kwekeling te Drachten en in juli 1829 reeds provisioneel te Ureterpervallaat, toen hij de 3e rang verkreeg. In juli 1835 behaalde hij ook nog de 2e rang. In 1837 trouwde hij met Elisabeth Mebius. Het aantal leerlingen, in 1817 slechts 40, klom in 1846 tot 50 à 60. Het traktement bedroeg in 1817 f 295 uit huur van 14 pondemaat schoolland, plus schoolpenningen en een vrije woning. Meester Kijlstra heeft met zijn dorpsgenoten zijn 40-jarig jubileum alhier herdacht op 1 aug. 1873. Op 18 jan. 1874 overleed hij, ruim 62 jaar oud. Zij vrouw is op 12 dec. 1885 op 72-jarige leeftijd overleden.

In 1874 is te Wier een nieuwe school gebouwd. Rinze de Grijs van St. Jacobiparochie heeft de school tijdelijk waargenomen. Op 9 maart 1874 vond het vergelijkend examen plaats met 47 sollicitanten bij K.E. Kramer te Menaldum. Op 6 mei 1874 kwam de nieuwe meester: Tjalling Bakker, van Lettelberd (Gr.). Hij was eerder (tot 1 juli 1867) ook hulponderwijzer te Grouw geweest. Bijna 40 jaar heeft ook hij de school te Wier bediend. Op 1 sept. 1913 is hij gepensionneerd "op de meest eervolle wijze." Hij overleed op 27 okt. 1929 te Utrecht, oud 81 jaar, en is te Wier begraven aan de zijde van zijn daar reeds overleden echtgenote A. Gaarkeuken. (Zij was daar reeds op 27 april 1909, oud 58 jaar, overleden.) Hun zoon was de bekende jong overleden ds. S.K. Bakker te Zwolle.

Op 1 sept. 1913 kwam J. de Haan, onderwijzer te Beets. Hij was in 1887 te Nieuw Beets geboren als zoon van een vervener. Hij ging naar de RK school te Maastricht en werd in 1907 onderwijzer te Haskerhorne. In 1910 ging hij naar Nieuw Beets. Op 1 jan. 1921 vertrok hij van Wier naar Joure om daar hoofd van de school te worden. Hij werd toen opgevolgd door J.W. van der Meulen, die op 1 okt. 1927 naar Lekkuum vertrok. Op 1 jan. 1928 kwam A. Faber, onderwijzer te Warga, die op 1 okt. 1931 onderwijzer te Leeuwarden werd.

Hij werd op 1 dec. 1931 opgevolgd door Tj. de Jong, was hoofd van de school te Haulerwijk-Beneden. Op 1 nov. 1934 werd deze school door Gedeputeerde Staten opgeheven. Het beroep op de Kroon tegen dit besluit werd bij K.B. van 25 sept. 1934 ongegrond verklaard. Tj. de Jong werd toen overgeplaatst naar Engelum.